

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

Souvislosti výchovného stylu rodičů, osobnostních rysů dítěte a výskytu rizikového chování u žáků II. stupně základních škol

Context of the educational style of parents child personality features and risk behaviour among students in secondary school

Bakalářská diplomová práce

Olomouc

2015

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „Souvislosti výchovného stylu rodičů, osobnostních rysů dítěte a výskytu rizikového chování u žáků na II. stupni základních škol“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V..... dne .....

Podpis .....

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. Miroslavu Charvátovi za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování mé bakalářské diplomové práce. V neposlední řadě děkuji též základním školám za spolupráci na dotazníkovém šetření.

ÚVOD	1
1 OBDOBÍ ADOLESCENCE.....	3
1.1 Vývoj sebepojetí	3
1.2 Shrnutí.....	6
2 OSOBNOSTNÍ CHARAKTERISTIKY DOSPÍVAJÍCÍCH	7
2.1 Osobnostní rysy.....	7
2.2 Stavový přístup	8
2.3 Rizika a přínosy rysového a osobnostního přístupu.....	9
3 RODINA A JEJÍ VÝCHOVNÉ PŮSOBENÍ	11
3.1 Výchovné styly v rodině	13
3.2 Pozitivní výchovný socializační styl.....	13
4 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ	15
4.1 Typy rizikového chování.....	15
4.2 Syndrom problémového chování	17
4.3 Faktory ovlivňující rozvoj rizikového chování	18
4.4 Rizikové a protektivní faktory rizikového chování.....	18
5 PŘEHLED DOSAVADNÍCH VÝZKUMŮ	20
5.1 Výzkumný design dosavadních výzkumů.....	20
5.2 Zjištění plynoucí z dosavadních výzkumů	20
6 SHRUTÍ VÝCHODISEK PRO VÝZKUMNOU ČÁST	26
7 CÍLE VÝZKUMU	27
8 METODOLOGICKÝ RÁMEC VÝZKUMU	28
8.1 Výběrový soubor.....	28
8.2 Metody získávání dat a průběh sběru dat	28
8.3 Metody zpracování a analýzy dat.....	31
8.4 Etické aspekty výzkumu	31
9 VÝSLEDKY	33
9.1 Dotazníkové šetření jednotlivých tematických celků.....	33
9.2 Souvislosti výchovného stylu rodičů a osobnostních charakteristik dítěte	55
10 DISKUSE: INTERPRETACE VÝZKUMNÝCH ZJIŠTĚNÍ.....	58
10.1 Úskalí výzkumu, přínos a doporučení do dalšího výzkumu	61
ZÁVĚRY	62
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	68
SOUHRN	71
SEZNAM PŘÍLOH.....	73

ÚVOD

Pedagogové na II. stupni základních škol pracují se svými žáky, kteří procházejí z hlediska vývoje náročným obdobím adolescence. Pro toto období je charakteristická řada změn a složitých psychosociálních souvislostí. Pedagogové se mnohdy setkávají s výsledkem těchto složitých změn a reakcí žáků na ně v souvislosti s jejich viditelným výsledkem v podobě rizikového chování žáků. Rizikové chování v sobě zahrnuje mnoho podob a příčin, které obecně vychází z podstaty již zmiňovaných psychických a fyzických změn v období dospívání, ale také specificky z individuálního kontextu každého z těchto žáků. Při řešení výskytu rizikového chování musí pedagogové vycházet ze znalostí vývojové psychologie, z konkrétního rodinného kontextu rodiny dospívajícího, zároveň jsou také limitováni školskými zákony a jejich uplatněním v každodenní pedagogické praxi.

Jak dokládají četné výzkumy, je nutné nazírat rizikové chování z komplexnějšího pohledu všech možných příčin a souvislostí. Proto jsou na pedagogy kladené nároky spojené s jejich odborným, ale také zejména lidským přístupem při řešení takového chování. Pedagog spolupracuje při řešení problémového chování žáků s rodinou a dalšími institucemi, které by mu měly jeho práci usnadňovat. Zároveň není při svých reakcích a možných řešeních izolován, ale vždy se pohybuje v kontextu školní třídy a klimatu celé školy, které zahrnuje nejen chování a vzájemné interakce žáků, ale také spolupráci s vedením školy a dalšími pedagogy a pracovníky, kteří ve vzdělávací instituci působí.

Již z pojetí tohoto širokého rámce, v němž se rizikové chování žáků objevuje, je nasnadě, že se jedná o problematiku náročnou, která mnohdy nemusí vést k rychlému a jednoduchému řešení.

Z hlediska školské problematiky má základní škola povinnost takovému rizikovému chování a jeho následkům předcházet a působit na žáky z hlediska primární prevence. Oporou školnímu metodikovi by mohl být také školní psycholog, jehož přítomnost není bohužel na českých základních školách samozřejmostí.

Formálně tedy existuje pro pedagogy při řešení problémového chování žáků v zákoně opora, ve formě vyhlášek a metodických pokynů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, formálně jsou také dány postupy a odborné kompetence, které

by pedagogové měly při řešení takového chování využívat. Z hlediska praxe jsou mnohdy tyto formální přístupy ztíženy časovou náročností a praktickou neslučitelností.

Vzhledem k těmto skutečnostem, se kterými se jako pedagog a školní metodik prevence setkávám ve své každodenní praxi, se tato práce zabývá souvislostmi rizikového chování žáků, jejich osobnostními rysy a rodinným prostředím. Ale také se dotýká školské problematiky z hlediska pohledu pedagoga, který se v prostředí školy setkává s různými formami rizikového chování svých žáků.

1 OBDOBÍ ADOLESCENCE

Adolescence je obecně charakteristická množstvím změn ať již tělesných, emočních či sociálních. Je významným životním milníkem, ale klade na dospívajícího také řadu nároků, je přechodem od dětství k dospělosti. V tomto období čeká dospívajícího řada nástrah a zkoušek, které ho v jeho vývoji posouvají dál, ale současně mohou nepříznivě zasáhnout do zdravého vývoje adolescenta.

V oblasti psychických změn se v souvislosti se změnami biologickými objevují nové pudové tendence, které se dospívající snaží naplnit, ale také se nově učí jejich kontrole. Typické jsou časté a nápadné změny nálad, impulzivní jednání, nestálost a nepředvídatelnost reakcí a postojů. Dospívající se obtížně soustředí a období vystupňované aktivity je kompenzované snadnou unavitelností. Příhoda uvádí, že v chování adolescentů převládá nevyrovnanost a konfliktnost, a označuje toto období jako vulkanismus. (Příhoda, 1967)

Období dospívání s sebou přináší také řadu změn v oblasti společenské, mění se nároky a očekávání okolí od dospívajícího, který již není chápán a posuzován jako v předchozím období vývoje. Sám dospívající vnímá nově pojetí vlastní role, jeho úkolem v období puberty je přijmout sebe sama i s určitými specifiky a nedostatky.

Snaha osamostatnit se často vede k vymezování se proti rodičům, k přehánění rozdílů a nedostatků, které dospívající hledá v názorech, chování a hodnotách rodičů a dalších autorit. Naopak k nekritickému přijímání nových vzorů. I přes různé formy revolty proti rodičům je i v tomto období pro dospívající rodina základní jistotou a zakotvení v rodině je důležité.

1.1 Vývoj sebepojetí

Vývoj osobní identity dospívajícího člověka může ovlivnit mnoho faktorů, které předchází období dospívání, v průběhu vývoje dochází k formování a vytváření činitele lidské osobnosti – k utváření Já. Já představuje soudržnost vzájemně se ovlivňujících vlastností konkrétního člověka.

Tato ústřední složka osobnosti má svůj vlastní vývoj na základě daných (dědičných) vlastností a mnoha vnějších činitelů, mezi něž zahrnujeme tělesné, sociální a kulturní prostředí. Já se tedy vyvíjí na základě působení mnoha faktorů. Já je soubor vzájemně

se ovlivňujících vlastností, můžeme říci, že Já je vědomí o vlastní existenci a totožnosti. (Cakirpaloglu, 2012)

Já se vyvíjí postupně, dítě si nejprve uvědomuje jednotlivé části těla, dochází k utváření tělesného Já. Vlastní jméno se stává základem totožnosti. S rozvojem poznávacích funkcí a vědomí, začíná mít dítě zájem o sebe a věci kolem. Do kategorie sebepoznání můžeme zahrnout uvědomování si pohlaví, aktuálního stavu těla, základních emocí. Vývoj identity je proces, ve kterém dítě uplatňuje schopnost rozpoznávat a třídit aspekty vlastního bytí. (Cakirpaloglu, 2012)

Vývoj Kategorického Já zahrnuje schopnost dítěte začlenit se do určitých sociálních charakteristik (pohlaví, věk, fyzické vlastnosti). Dítě školního věku samo sebe určuje na základě školní úspěšnosti, dosažených dovedností a schopnosti korigovat své chování. Srovnává se také se svými vrstevníky. Pokud získá vědomí o vlastních pozitivních hodnotách, dochází ke správnému vývoji sebeúcty, sociálnímu citění, dokáže dobře spolupracovat a vytváří si pocit zodpovědnosti za své jednání.

V pubertě dochází k výrazným fyzickým, psychickým a sociálním změnám osobnosti. Dochází ke stabilizaci abstraktního myšlení, k rozvoji empatického porozumění prožívání druhých lidí. Představa o vlastním Já je stabilnější, zahrnuje v sobě vědomí o vlastním sociálním postavení, o osobních vlastnostech.

Členství dospívajícího ve vrstevnických i jiných sociálních skupinách podporuje proces zvnitřnění sociálních norem a hodnot a utváření si představy o vlastním postavení ve společnosti. Součástí vývoje Já je postoj člověka k sobě samému. Kladný sebepostoj je žádoucí z hlediska duševní rovnováhy a zdraví osobnosti. Sebestoj v sobě zahrnuje: pocit vlastní zdatnosti, pocit jedinečnosti, pocit stability, sebeúctu (Cakirpaloglu, 2006)

Pocit vlastní zdatnosti je ovlivňován již v raném dětství zejména reakcemi rodičů na snahy dítěte. Je důležité poskytovat dítěti dostatek podpory, do určitého období je motivováno/nemotivováno zejména na základě vnější podpory. Převládající negativní hodnocení ze strany rodičů vede k nedůvěře dítěte ve vlastní schopnosti, naopak podpora ze strany rodičů dítě vede k další činnosti. Dítě může získat pocit, že úspěch v určité činnosti je důsledkem vlastního snažení, což ho dále motivuje. Postupně dochází k pocitu-jsem schopen zvládat určité úkoly a řešit problémové situace.

Pocit jedinečnosti je charakteristický vědomím toho, v čem jsem jedinečný, v čem se liším od ostatních, v čem jsem "dobrý". Ve věku deseti let popisuje dítě samo sebe prostřednictvím srovnáváním s vrstevníky (jsem v matematice nejlepší ze třídy).

Pocit stability je provázen vědomím o stabilitě vlastní osobnosti, i v rámci změn, které probíhají, sami sebe vnímáme jako stabilní existenci. Pocit stability zpevňují také základní kategorie, do kterých se začleňujeme (jméno, tělesné vlastnosti, pohlaví, příslušnost k určité sociální skupině).

Sebeúcta v sobě zahrnuje emoční postoje vůči vlastní osobě, jež jsou zdrojem motivace a mentálního zdraví. Děti a adolescenti s nízkou sebeúctou často vykazují problémové chování, naopak adolescenti s vyšší sebeúctou jsou spíše empatictější. (Cakirpaloglu, 2012) Negativní sebehodnocení u dětí způsobuje potíže s adaptací dítěte ve škole, v referenčních skupinách, pokles motivace k práci (nízkou školní výkonnost v rozporu s naměřenou inteligencí).

Chování rodičů a jejich vztah je určující zejména pro období, kdy dítě přichází do puberty, dospívá a získává vlastní postoj a pohled na věci kolem. Rodiče již pro dítě nejsou nedotknutelné autority. Ve věku třinácti let můžeme pozorovat rozvoj autonomní morálky, respektu vůči sociálním normám. Další vývoj rozumových schopností, prohlubuje u dětí volní činnost a kritičnost. Dítě začíná rozlišovat projevy žádoucí od nežádoucích.

Důležitým obdobím adolescence je úspěšná individuace, jež v sobě zahrnuje psychickou diferenciaci a psychickou nezávislost. (Langmeier, 2006)

Psychickou diferenciaci můžeme chápat jako proces vymezení se vůči rodičům a vrstevníkům a vnímání sebe sama jako psychicky odlišného. Psychická nezávislost s sebou nese možnost dělat samostatná rozhodnutí bez prožívané úzkosti a stresu, nezávisle na jiných lidech. Toho lépe dosahují adolescenti s jistou pevnou vazbou k rodičům, vidí sice na rodičích "chyby", ale rodiče jsou pro ně důležití. U dětí, které byly v dětství nejistě připoutané, je význam citových vztahů v období dospívání popírán a odmítán.

Z hlediska sebepojetí mladých lidí je toto období významné pro ujasnění si sexuální identity a hledání partnerských vztahů. I v tomto případě hraje vzhled důležitou roli, vlastní sebehodnocení na počátku dospívání klesá, ale mezi 15-16 rokem se opět zvyšuje. Obtížné období zažívají dospívající s určitou formou handicapu nebo se zdravotními nedostatky, a to zejména proto, že období puberty je spojeno s neustálým hodnocením vlastního vzhledu. Dospívající věnují mnoho času péči o svůj zevnějšek, i drobné nedostatky, které u sebe najdou, zveličují. Kolem 15, 16 roku se dospívající již posuzuje na základě reakce druhých a toho, jaké má mínění, co si o něm myslí druzí. (Langmeier, 2006)

I když dospívající vytvářejí pouta mimo okruh rodiny ve vrstevnických vztazích, nejdůležitější sociální oporou pro ně zůstávají i nadále jejich rodiče. Rodiče mají zásadní vliv v ovlivňování jejich chování a rozhodování a na základě předchozích rodinných vazeb si dospívající integruje obecnější koncept emočních vztahů. Děti vnímají svůj vztah s rodiči odlišně než vztahy s ostatními členy své sociální sítě (vrstevníky, sourozenci, nerodinnými dospělými).

1.2 Shrnutí

Osobní identita člověka se vytváří působením vlivu dědičnosti, prostředí, ve kterém se pohybujeme a událostmi, které nás a naše nejbližší v životě potkávají. Na vývoji identity se významnou měrou podílejí rodiče dítěte. Záleží na tom, jak své dítě přijímají. Mohou mu vytvořit podnětné prostředí plné lásky a pochopení, ve kterém si vytváří představu o svých vlastních schopnostech a možnostech, příliš kritické prostředí vyvolává v dítěti pocity studu, nedůvěry a nespokojenosti. I přes snahu není rodiči přijímáno a podporováno, přirozená zvědavost a aktivita poznávat věci kolem sebe je utlumena. Naopak dítě, které má podporu ze strany rodičů a rodiny, si vytváří vlastní sebedůvěru, že je schopno svojí aktivitou dosáhnout úspěchu, cíle.

2 OSOBNOSTNÍ CHARAKTERISTIKY DOSPÍVAJÍCÍCH

Osobnost člověka tvoří soustava postojů a hodnot, emocí a citů, zahrnuje v sobě ambice a aspirace a celkové osobní komplexy a sebepojetí. Vývoj osobní identity dospívajícího člověka může ovlivnit mnoho faktorů, které předchází již výše zmiňovanému období dospívání. Osobnost člověka je typická značnou rozmanitostí, která se projevuje v kontextu rozličných sociálních situacích a v průběhu vývoje. Proto se také setkáváme s rozdílnými přístupy a teoretickými výklady osobnosti.

Fontana (2010) uvádí několik teoretických výkladů osobnosti, jimiž se budeme zabývat níže. Jedná se o rysový a stavový přístup k výkladu osobnosti.

2.1 Osobnostní rysy

Každý člověk má jedinečnou sadu vlastností a způsobů chování, prostřednictvím kterých se projevuje v konkrétních situacích. Řada charakteristik a výrazů, jež volíme při popisu osobnosti, nemusí znamenat zcela odlišné vlastnosti, naopak mohou být používány pro projevy společných vnitřních osobnostních proměnných. Jejich vzájemná spojitost poukazuje na to, že vyplývají z téhož základního osobnostního rysu. Již Allport (1961, in Fontana, 2010) zjistil v anglickém jazyce přes 4500 výrazů, kterých bylo pro popis osobnosti používáno. Následující výzkumy, kterými se zabývali také H. J. Eysenck a R. B. Cattell, prokázaly, že většinu těchto slov lze přiřadit k poměrně malému počtu základních osobnostních rysů.

Rysy popisují základní prvky dané osobnosti, i když neposkytují informace o hlubší psychodynamické struktuře nebo o tom, jak se osobnost vyvinula. Tyto obecnější rysy byly stanoveny na základě faktorově analytického výzkumu. Pro výzkum byly sestaveny rozsáhlé soubory otázek zkoumajících osobnost. Faktorová analýza rozpoznává mezi odpověďmi takové, které vykazují vzájemný vztah. Umožnila tedy zjistit skupiny otázek, na které lidé odpovídají podobně.

Eysenck na základě výzkumu určil tři základní osobnostní rysy (dimenze) – extravertze, neuroticismus a psychoticismus.

Vysoké skóry extravertze vykazují, že jedinec je zaměřen spíše na vnější svět lidí a zážitků, naopak nízké skóry extravertze charakterizují odklon jedince od vnějšího

světa, více se zabývá vnitřními stavy mysli. Jedinec s vysokými skóry neuroticismu má sklony k úzkosti a obavám, k reakcím, které jsou s úzkostí spojeny. Nízké skóry neuroticismu naopak vykazují duševní vyrovnanost. Vysoké skóry v dimenzi psychoticismu jsou typické pro jedince nezávislého, necitelného, agresivního a chladného. Nízké skóry svědčí o závislosti a citovosti jedince. Škály neuroticismu a extraverte spolu navzájem nekorelují a jejich prostřednictvím můžeme rozlišit čtyři osobnostní typy – labilní extravert, stabilní extravert, labilní introvert a stabilní introvert.

Dalším představitelem rysového přístupu je R.B. Cattell. Na základě svých výzkumů vymezuje více než tři základní osobnostní rysy, jeho testy měří až šestnáct relativně odlišných faktorů.

Rysový přístup je přínosný tím, že poměrně přesně vymezuje oblasti osobnosti, které lze zkoumat ve vztahu k jiným proměnným. Umožňuje zkoumání sociálních skupin a ve vztahu k osobnosti jevy jako je oblíbenost, je tedy přínosný i z hlediska psychologického měření. Osobnostní rysy vykazují v průběhu let určitou stálost.

2.2 Stavový přístup

Na rozdíl od osobnostních rysů jsou osobnostní stavy velmi proměnlivé a souvisí s okamžitou náladou a se sociálním kontextem. Stavové teorie se zabývají osobností jedince tak, jak se projevuje v přítomnosti.

Za představitele stavového přístupu můžeme považovat George Kellyho (1905-1966). Vychází z myšlenky, že lidé jsou vrozeně zvědaví. Zkoumají a experimentují, vytvářejí si hypotézy o skutečnosti, představy o budoucnosti. Aby skutečnosti kolem sebe porozuměli, vytvářejí si podle Kellyho osobní konstrukty o všem, co je obklopuje, ale také sami o sobě. Na základě těchto konstruktů si definujeme a chápeme existenci. Již vytvořené konstrukty ovlivňují způsoby, kterými si dále interpretujeme nové události.

Pro zkoumání proměnlivé povahy psychologického prostoru jedince využívá Kelly techniku pojmové mřížky. Umožňuje odkrýt, v jakém vztahu jsou různé kognitivní a afektivní prožitky a jak společně utvářejí vnímání sama sebe a vztahů jedince. Techniku můžeme použít i ke sledování vývoje jedince v čase. Jak se mění jeho prožívání, posun od selhávání k úspěšnosti, vnímání, jak člověka vidí a hodnotí druzí.

Za dalšího stavového teoretika můžeme považovat M. J. Aptera. Dle Aptera(1981) lze osobnost pojmout z hlediska řady dimenzí. V rámci těchto dimenzí osobnosti se můžeme pohybovat, nejsou tedy trvalého charakteru, ale jsou ovlivněny vnějšími okolnostmi. Apter tyto dimenze člení na telickou a paratelickou. Telická dimenze je charakteristická tím, že je jedinec v dané chvíli zaměřen na účel své činnosti. Paratelická dimenze osobnosti je charakteristická hravým rozpoložením, cíl je pouze záminkou, abychom se dané činnosti mohli věnovat. Příkladem může být jízda na kole, mohu jet za účelem určitého cíle, kam chci dojet, jsem tedy zaměřen účelově, nebo je pro jedince potěšením samotná činnost.

Dle Aptera je jedinec vždy více zaměřen na určitou dimenzi, ale je schopen se mezi nimi běžně pohybovat.

2.3 Rizika a přínosy rysového a osobnostního přístupu

Zejména v období adolescence, ale také v předchozích vývojových obdobích, kterými prochází žáci na základní škole, se setkáváme s rozličnými projevy chování žáků, ale také s problémy v oblasti školní úspěšnosti a s rozličnými překážkami v úspěšném vzdělávání dítěte.

Výše zmíněné přístupy k chápání osobnosti člověka, přináší z hlediska pohledu učitele řadu přínosů, ale také možných rizik. Pokud bychom přistupovali k osobnostem žáků jako k trvalým neměnným strukturám, jež jsou nepřístupny změně, byly by naše vyhlídky z hlediska vzdělávání a změn směrem k žádoucímu chování mizivé. Stejnou chybou by bylo vykládat si přítomný stav dítěte jako jeho trvalý rys bez ohledu na okolnosti a určité typické projevy, jež se projevují dlouhodobě, přehlížet. To je důležité mít na paměti zejména v období dospívání, které je charakteristické prudkými výkyvy v prožívání a reakcích. Na druhou stranu nelze chování žáka interpretovat bez ohledu na aktuální okolnosti a stav osobnosti. Z hlediska poradenského je důležité, proč k určitým negativním projevům v chování dochází, v jakém kontextu a emočním rozpoložení žák jednal a jedná. Záškoláctví tak může být způsobeno snahou vyhnout se nepříjemným situacím ve škole, možností zabránit hádkám mezi rodiči, strachem z odloučení od rodičů nebo příjemným prožitkem volna bez školy.

Na vývoj osobnosti dítěte má nesporný vliv rodina a prostředí, které ho formuje a v němž vyrůstá. Důležitou mírou se na zdravém vývoji dítěte podílí také učitelé,

v první řadě snahou o rozvoj v oblasti vzdělávání žáka, ale také svými výchovnými postupy a přístupem ke svým žákům. V mnohém mohou kompenzovat vytvořené negativní osobní konstrukty žáků o tom, kým jsem a jakou mám hodnotu. Zejména uplatňují-li nezaujatý lidský a empatický přístup, oproštěný od předčasného škatulkování a nálepkování. Rodiče i učitelé by měli být citliví k potřebám žáků během jejich vývoje a klást důraz zejména na poskytování příležitosti k žádoucímu přizpůsobení žáků během jejich vývoje.

3 RODINA A JEJÍ VÝCHOVNÉ PŮSOBENÍ

Rodinu můžeme charakterizovat jako neformální malou skupinu. Malé sociální skupiny jsou typické tím, že se v nich lidé navzájem dobře znají, komunikují spolu a mají určitý společný cíl. V rámci rodiny jsou její členové integrováni psychologicky (emocionálně). Ke zdravému vývoji osobnosti člověka je příslušnost k určitým sociálním skupinám podmínkou. Rodina je prvotní skupinou, do které se člověk rodí a v níž probíhá jeho primární socializace.

Obecně lze říci, že malé skupiny, se kterými se člověk v průběhu života setká a stane se jejich členem, pomáhají integrovat normy společenského soužití, vytvářet a formovat postoje daného jedince. V rámci skupiny se přizpůsobujeme pravidlům, která skupina utváří a nastavuje. Skupina funguje jako srovnávací rámec pro postoje a jednání člověka, pro jeho pojetí sociální reality a sociálních rolí. Má tedy normativní a sociální funkce. (Nakonečný, 1999) Neformální malé skupiny jsou utvářeny právě interakcemi svých členů, můžeme říci, že jsou určitými produkty interakcí mezi jedinci, kteří si utvářejí skupinové normy. Skupinové normy podléhají kontrole členů skupiny a jsou hodnoceny pozitivními, či negativními sankcemi. Čím větší je pocit sounáležitosti jedince a skupiny, tím více je konformita jedince vůči skupině přirozenější.

Rodina jako skupina, ve které probíhá primární socializace dítěte, by měla plnit řadu dalších důležitých funkcí pro vývoj dítěte a jeho osobnosti. Sociolog I. Možný charakterizuje rodinu jako "nejsoukromější lidskou instituci".

Nakonečný uvádí termín D.D. Jacksona rodinná homeostáza, která se projevuje následovně:

- členové otevřeně nebo skrytě udržují rovnováhu
- opakující se předvídatelné vzorce chování udržují v rodině rovnováhu
- pokud je rovnováha ohrožena, členové se snaží ji opět nastolit
- manželský vztah ovlivňuje charakter rodinné homeostázy
- kolem manželského vztahu jsou formovány všechny ostatní rodinné vztahy
- nefunkční manželský vztah vede k dysfunkčnímu plnění rodičovských úkolů

Helus (2007) uvádí deset základních funkcí rodiny:

- uspokojení primárních potřeb dítěte v raných stádiích života
- uspokojení potřeby přináležitosti dítěte
- prostor pro aktivní projev, seberealizaci dítěte, součinnost s druhými
- dítě se učí vztahu k věcem
- možnost prožitku sebe sama
- poskytování vzorů a příkladů
- vědomí povinnosti, zodpovědnosti, ohleduplnosti a úcty
- přínos mezigeneračních vztahů
- ukotvení dítěte v širším okolí, společnosti a světě
- možnost dítěte svěřit se, získat radu a pomoc

Helus dále dělí rodiny do pěti kategorií dle funkčnosti na rodiny stabilizovaně funkční, funkční rodiny s přechodnými problémy, rodiny problémové, rodiny dysfunkční a rodiny afunkční.

Rodiny stabilizovaně funkční zajišťují dětem kvalitní socializační podmínky. Funkční rodiny s přechodnými problémy je dokáží řešit. Překonáním problémů se v rodině posilují a upevňují vztahy. Problémy mohou být způsobené vlastnostmi členů, okolnostmi, osobním selháním či neočekávanými událostmi. Členové rodiny si tyto problémy uvědomují a dokáží mobilizovat své síly k jejich vyřešení.

V rodinách problémových je plnění výše zmíněných funkcí rodiny problematické, i když se rodiny problémy snaží řešit i s pomocí druhých, nedaří se. Četnou možností opakujících se problémů bývá rozchod a hledání možností následujícího uspořádání

Rodiny dysfunkční jsou charakteristické dlouhodobým narušením některých funkcí rodiny. Děti jsou ohroženy, často je nutný zásah institucí, jejichž rady rodina nedokáže aplikovat, nechápe opatření, která mají být nastolena. Jedná se o rodiny s problémem alkoholismu, s nevyřešenými krizemi, jejichž důsledky přetrvávají a nesou s sebou také finanční problémy.

Rodina afunkční neplní své funkce, dítě ohrožuje v jeho vývoji. V rodině se vyskytují patologické jevy, nezájem o dítě. Řešení je nutné hledat mimo rodinu, například umístěním dítěte do náhradní rodinné péče.

3.1 Výchovné styly v rodině

Baumrindová (1989, 1991, in Helus, 2007)) rozlišuje tři typy rodičovských výchovných stylů autoritářský, povolující styl a styl opřený o autoritu. Autoritářští rodiče požadují striktní dodržování pravidel, o kterých s dítětem příliš nekomunikují. Neakceptování pravidel ze strany dítěte trestají. Povolující rodiče poskytují dítěti nejvyšší míru volnosti. Dítě téměř netrestají a ponechávají mu volnost v rozhodování. Rodiče, kteří opírají svůj výchovný styl zejména o autoritu, jasně stanovují pravidla a očekávání od chování dítěte. Vymezují mu, co je správné a co ne. Důraz kladou na komunikaci, vyjasnění pravidel a jejich zdůvodnění, tím vedou dítě k zodpovědnosti za svoje chování.

Baumrindová (1991, in Helus, 2007) ve svých výzkumech prokázala, že děti, které rodiče vychovávají na základě stylu opřeného o autoritu, dosahují lepších výsledků v ukazatelích vývoje osobnosti, testech rozumových schopností a výsledcích školní práce než děti, jejichž rodiče využívají při výchově zbylých dvou stylů.

3.2 Pozitivní výchovný socializační styl

Rodiče mají významný podíl na rozvoji a výchově svého dítěte. Svou výchovou mohou dítě vést k rozvíjení jeho dovedností a možností, nebo naopak potlačovat jeho možnosti, které by se za lepších podmínek socializačního a výchovného působení rozvinuly daleko lépe.

Čeho by se měli rodiče vyvarovat:

- neadekvátním reakcím na projevy dítěte, které by v něm vyvolávaly pocity úzkosti z vlastní aktivity, iniciativy
- nezájem o aktivity dítěte, o jeho projevy
- neadekvátní zásahy do spontánní činnosti dítěte
- nevytížení dítěte
- přetížení dítěte

V čem dítě podporovat:

- samostatnosti, vlastní aktivitě, vytyčování cílů, zodpovědnosti za svoji činnost
- vzájemné solidaritě, ochotě pomoci, pracovat v rámci rodiny na společných cílech
- v rozvoji zdravého sebevědomí
- k tvořivému myšlení a jednání
- k povinnostem v rámci rodiny a dobrých rodinných vztahů

4 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ

Za rizikové chování považujeme projevy, které mají negativní dopad na zdraví a psychické formování jedince. Ovlivňují nejen aktuální stav jedince, ale svými důsledky ohrožují jeho osobnost a vývoj v pozdějším věku. Jednotlivé formy rizikového chování se často vyskytují současně. Zahrnují v sobě projevy chování, se kterým se setkáváme běžněji až po projevy na hranici patologie.

Z hlediska vývojového jsou rizikovým chováním nejvíce ohroženi dospívající. Adolescenci proto chápeme jako rizikové období samo o sobě. WHO stanovilo dospívající jako samostatnou populační rizikovou skupinu, jejíž zdraví je ohroženo více behaviorálně než biomedicínsky. U většiny adolescentů se s ním v některé z jeho podob setkáváme a v tomto vývojově citlivém období může mít vážné zdravotní následky.

Fenomén rizikového chování je multidisciplinární. Z psychosociálního pohledu je ohrožující svými dopady na okolí, emocionalitu a vztahy dospívajícího. Z hlediska okolí jedince je chápáno jako problémové chování, které je v protikladu k běžným konvenčním normám. Důležitý je kontext takového jednání a jeho výskyt je ovlivněn interakcí mezi jedincem a prostředím. R. Jessor (1998, in Bártík et al., 2010) označuje projevy rizikového chování jako syndrom rizikového chování v dospívání.

4.1 Typy rizikového chování

Rizikovým chováním se zabývají různé obory a jeho projevy jsou poměrně široké. Můžeme se tedy setkat s vymezením různých typů rizikového chování, jednotlivé typologie se mohou lišit. Novotný a Okrajek (2012) na základě porovnání typologií rizikového chování (DiClemente, Santelli, Crosby, 2009; Jessor, 1998; Miovský, Zapletalová, 2006) definovali tři základní oblasti rizikového chování.

První oblast-užívání návykových látek, návykové chování. Řadí sem kouření, užívání alkoholu, zneužívání nelegálních drog, gamblerství. Další oblast představují negativní projevy v psychosociální oblasti. Můžeme do ní zařadit poruchy chování, agresivitu, delikvenci a kriminální chování, sebepoškozování a sebevražedné chování, záškoláctví, vandalismus a šikanu. Dále projevy xenofobie, rasismu a jiné projevy intolerance. Třetí oblastí vymezující rizikové chování jsou poruchy reprodukčního zdraví. Jedná se o problematický sexuální život a s ním spojené rizikové důsledky.

Miovský (2010) vymezuje z hlediska školské prevence následující typy rizikového chování.

a) Záškoláctví

Definováno jako neomluvená nepřítomnost žáka ve vyučování základní či střední školy. Žák úmyslně zanedbává školní docházku. V kontextu školy je chápáno jako porušení školního řádu a je spojeno s výchovným opatřením. Z hlediska školského zákona se jedná o jeho porušení, škola má povinnost hlásit od určitého počtu neomluvených hodin tuto skutečnost na věcně příslušný správný orgán – Oddělení péče o dítě.

b) Šikana a extrémní projevy agrese

Vyhláška MŠMT charakterizuje šikanu jako jakékoli chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků.

Řadíme sem extrémní formy agresivního chování, jež je namířeno proti druhým osobám, proti sobě nebo proti věcem. Šikana je tedy jednou z podob agresivního chování. Za extrémně agresivní považujeme takové chování, které má za následek dopad na zdraví či majetek a také sebepoškozování v jakémkoli smyslu (Miovský, 2010)

c) Rizikové sporty a chování v dopravě

Jedná se o záměrné vystavování sebe nebo druhých vysokému riziku újmy na zdraví nebo samotné ohrožení života. Jde o poměrně novou formu rizikového chování.

Řadíme sem např. záměrné řízení pod vlivem alkoholu, vystavování se nepřiměřenému riziku, sportovní aktivity překračující fyzické možnosti člověka.

d) Rasismus a xenofobie

Projevy chování, jejichž účelem je potlačení práv menšin. Zahrnuje rasovou nerovnoprávnost a netoleranci vůči odlišnostem.

e) Negativní působení sekt

Členství jedince v sektě (i přes nejasnou definici sekty, můžeme pojmenovat dopady členství) může vést k izolaci jedince, přerušení vztahů z „nečleny“, narušení rodinných vazeb, manipulaci a celkovému narušení soukromí a identity jedince.

f) Sexuální rizikové chování

Sexuální rizikové chování s sebou nese řadu rizik-zdravotních a sociálních. Zahrnuje projevy promiskuity, nechráněného pohlavního styku často v kombinaci s užíváním návykových látek. Frekventovaným jevem je i zneužívání intimních fotografií, jejich publikování na internetu často spojených s vydíráním a manipulováním oběti.

g) Prevence v adiktologii

Zahrnuje rizikové chování ve spojitosti s užíváním a následky užívání návykových látek a rozvoje závislostního chování.

Miovský vyčleňuje další dvě skupiny v souvislosti s rizikovým chováním, které ale spadají zejména do oblasti zdravotnictví a vytvářejí oddělené celky.

h) Spektrum poruch příjmu potravy

Jedná se o oblast, kde rizikové chování vede k rozvoji poruch příjmu potravy. Tyto poruchy jsou spojeny s vážnými zdravotními následky. Mezi poruchy příjmu potravy řadíme mentální anorexii a mentální bulimii. Pro jedince je příznačné intenzivní úsilí o dosažení štíhlosti spojené s omezováním energetického příjmu a zvyšováním energetického výdeje, strach z tloušťky a nadměrná pozornost věnovaná jídlu, vlastnímu vzhledu a váze.

i) Okruh poruch a problémů spojených se syndromem týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte

Řadíme sem všechny projevy spojené s následky týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte.

4.2 Syndrom problémového chování

Jednotlivé typy rizikového chování se často propojují a vyskytují se vzájemně. Můžeme hovořit o určité formě životního stylu jedince. Širůčková (2012, in Bártík, 2010) uvádí, že se nejčastěji propojují konzumace alkoholu, kouření cigaret, užívání marihuany, delikventní jednání a předčasné zahájení pohlavního života. Jessor (1977, in Bártík, 2010) označil tyto vzájemné projevy chování jako syndrom problémového chování. Na základě této teorie je primární prevence zaměřena na rizikové chování jako na celek, nikoli na konkrétní projevy rizikového chování. Teorie syndromu problémového chování vznikla na základě výsledků dvou dlouhodobých studií, ve kterých byly zjištěny vzájemné pozitivní vztahy jednotlivých forem rizikového chování, ale také negativní vztahy vzhledem k projevům konformním (Jessor, 1977).

4.3 Faktory ovlivňující rozvoj rizikového chování

Na rozvoji rizikového chování se podílí mnoho faktorů, které spolu navzájem souvisí a ovlivňují se. Z hlediska primární prevence se ukazuje jako efektivní zaměřit se na rizikové chování jako na komplex, v rámci nějž se rizikové chování objevuje. Teoretickým rámcem pro tyto programy jsou tzv. multifaktoriální teorie rizikového chování (např. Jessor & Jessor, 1977; Hays, 1985; Collins & Ellickson, 2004, in Miovský, 2010)

K významným modelům těchto multifaktoriálních teorií patří teorie problémového chování R. Jessora (Jessor, Donovan & Costa, 1991, in Bártík, 2010). Validita modelu byla prověřena z hlediska různých sociálních kontextů, věkových skupin a historických období. „Podstatou teorie problémového chování je předpoklad, že rizikové chování je výsledkem interakce osobnosti člověka s prostředím, ve kterém žije.“ (Širůčková, 2012)

Jessor na základě těchto poznatků dělí faktory, které se podílejí na rozvoji rizikového chování do pěti systémů-biologického, systému sociálního prostředí, vnímaného environmentálního systému, osobního systému a systému chování.

Biologický systém a systém sociálního prostředí nemají sami o sobě zásadní vliv na rozvoj rizikového chování. Ukazuje se, že teprve prostřednictvím toho, jak jedinec vnímá, hodnotí a utváří si postoje vůči svému okolí a sociálnímu kontextu, zejména jak vnímá a hodnotí vztahy s druhými lidmi (rodiči a vrstevníky), může docházet k rozvoji rizikového chování, které je výsledkem vzájemné interakce prostředí a jedince v něm.

4.4 Rizikové a protektivní faktory rizikového chování

Rizikové faktory jsou činitele a podmínky, které mohou přispívat k vyšší pravděpodobnosti výskytu rizikového chování. Protektivní faktory účinky a dopad rizikového chování zmírňují, působí proti nim nebo je kompenzují. (Jessor, 1998, in Bártík, 2010)

Vzhledem k jejich multifaktoriální povaze uvádí R. Jessor rizikové a protektivní faktory, které působí na úrovni jedince a ty, které jsou dány prostředním. Tyto faktory působí na všech úrovních, kde jedinec komunikuje s ostatními lidmi, do těchto vztahů si přináší soubor vlastností, což interaguje s aktuálním prostředím a kontextem.

R. Jessor uvádí šest životních oblastí jedince, na jejichž úrovni působí protektivní a rizikové oblasti – individuální oblast, rodinná oblast, vrstevnická, školní a pracovní oblast, komunitní oblast a oblast společnosti a životního prostředí. Tyto oblasti nejsou statické, ale vzájemně na sebe působí a jejich vliv na jedince se v každém životním období mění. Jessor dále rozvíjí ve své teorii problémového chování tři základní typy rizikových a protektivních faktorů. Z protektivních faktorů jsou to pozitivní modely, kontrola a podpora. Z rizikových faktorů negativní modely, příležitost a náchylnost. Vysoká míra rizikových faktorů může být zmírněna faktory protektivními.

Významným činitelem při působení rizikových faktorů je resilience jedince. Fergus a Zimmerman (2005, in Bártík, 2010) vymezují tři typy odolnosti vůči jejich působení. Resilience kompenzační, v tomto případě protektivní faktory působí proti rizikovým faktorům nebo v opačném směru a mají přímý účinek na rizikové chování. Resilience ochranná – protektivní faktory mají nepřímý účinek na rizikové chování, moderují efekt rizikových faktorů a pomáhají neutralizovat účinky rizik. Resilience z odolňující – rizikové a protektivní faktory působí stejně, ale záleží na úrovni jejich působení. Z tohoto zjištění vyplývá důraz na komunitní přístup v primární prevenci.

5 PŘEHLED DOSAVADNÍCH VÝZKUMŮ

V letech 2010-2012 probíhal v šesti evropských zemích projekt EFE – European Family Empowerment, Posilování rodičovských kompetencí v praxi. Projekt si kladl za cíl vytvářet podmínky pro posilování rodin a rodinných organizací v oblastech rizik, která jsou spojena s obdobím dospívání. Do výzkumu se zapojilo šest evropských zemí (Slovinsko, Španělsko, Portugalsko, Velká Británie, Česká republika a Švédsko). Odborníci zkoumali sociální prostředí rodin a rodičovských organizací ve vlastních zemích.

5.1 Výzkumný design dosavadních výzkumů

Studie EFE probíhala na základě dotazníkového šetření. Dotazníky byly určeny dospívajícím a rodičům. Rodiče byli osloveni prostřednictvím rodičovských organizací. Součástí výzkumů byly rozhovory s rodiči a dospívajícími.

5.2 Zjištění plynoucí z dosavadních výzkumů

Následující fakta vyplývají z výsledků studie Posilování vlivu rodiny: mapování rodinných dovedností s cílem preventivně působit na užívání alkoholu a problémů souvisejících s drogami, do studie bylo celkem zahrnuto 8265 dospívajících a 3878 jejich rodičů. V České republice alespoň jednou pilo alkohol téměř 98% dospívajících ve věku 15-19 let, přibližně 60 % z nich lze považovat za pravidelné konzumenty alkoholu. Co se týká užívání tabáku, uvedlo 75 % dospívajících, že alespoň jednou v životě kouřilo. Pravidelné kouření v uplynulých 30 dnech uvádí 42 %, 8 % dospívajících uvádí kouření 11 a více cigaret denně (10% chlapců a 7% dívek). Ve vztahu k užití nelegálních drog uvádí zkušenost alespoň jednou v životě 43% adolescentů. Nejčastěji jde o konopné látky (marihuanu nebo hašiš). Užití jiné návykové látky uvedlo 11 % dospívajících. Výskyt injekčního užívání drog adolescenty je dlouhodobě na minimální úrovni.

První užití drogy se objevuje v období dospívání (ve věku 13-14 let), dospívající obecně začínají zkoušet legální látky jako je alkohol a tabák, v pozdějším období 14-16 let mohou dospívající zkoušet jiné látky jako je marihuana a další drogy (Botvin and

Griffin, 2010; EMCDDA, 2011). Někteří dospívající pokračují po prvních experimentech s užíváním drog během dospívání a rané dospělosti či až do dospělosti pozdější. Proto je velmi důležité oddálit první zkušenost s drogou kvůli spojitosti s nižším budoucím výskytem problémů spojených s užíváním návykových látek (Huurree et al., 2010; Spoth, Trudeau, Gyll, Shin and Redmon, 2009, EFE, 2011).

Z výzkumu EFE vyplývá, že rodiče mají tendenci podceňovat opravdovou spotřebu drog u svých dětí. Rodiče reálněji hodnotí spotřebu drog u vrstevníků svých dětí. Tato zjištění vyplývající z výzkumů vysvětlují, proč se rodiče neúčastní preventivních aktivit, které jsou pro ně realizované, a také obtížnost intervencí v praxi.

Tabulka č. 1

Konzumace návykových látek dospívajícími podle odpovědí rodičů a dospívajících

Adolescenti, kteří...	Rodiče	Adolescenti
pili alkohol	22%	56%
byli za poslední měsíc alespoň jednou opilí	1,7%	14%
zkusili tabák	3,1%	47%
kouří denně/týdně	3,1%	11%
kouří marihuanu	6,9%	23,4%

Z hlediska rizikových faktorů v oblasti rodiny jsou přímými rizikovými faktory samotné užívání drog rodiči a názory podporující konzumaci drog. Nepřímými rizikovými faktory tzv. nedostačující rodičovství, a to nízká účast rodičů na výchově dětí, nekonzistentnost pravidel, slabý dozor a kontrola dětí. (Secades Villa & Fernández Hermida, 2002, EFE, 2011) Některé studie dokazují vztah mezi slabým dozorem rodičů a rozvojem výchovných problémů u dětí (Crouter & Head, 2002, EFE 2011).

Rodičovský monitoring zahrnuje soubor chování rodičů, jehož součástí je povědomí a kontrola nad chováním dětí, jeho souvislostí a činitelích, které chování dětí ovlivňují (Dishion & McMahon, 1998). Rodiče by měli přizpůsobovat monitoring věku a vývojovému období, kterým dítě prochází. V dětském období je třeba se více zaměřit na oblast školy a domova. V období, kdy dítě dospívá, by měl být rodičovský monitoring širší a zahrnovat také okruh přátel dítěte, činnosti ve volném čase, potenciaální sexuální partnery.

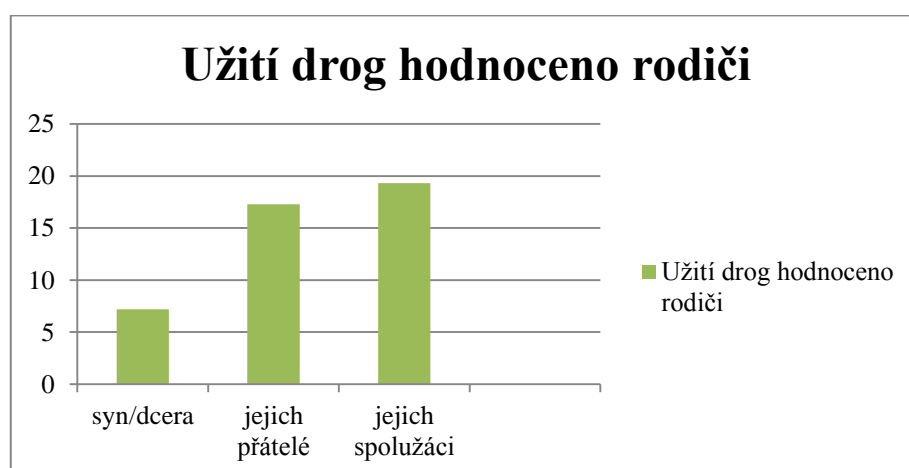
I když rodiče mají povědomí o poměrně snadné dostupnosti návykových látek, nepřipouští si, že by se užívání návykových látek mohlo týkat i jejich dětí. Pomíjí faktor, že na chování dětí působí také komunita, ve které se pohybují. Proto by oblast rodičovského monitoringu měla směřovat i do oblastí, ve kterých jsou jejich děti aktivní. Vše, co se dozvíme o oblastech, ve kterých se děti pohybují, může rodičům podat informace o vlivech, které na děti působí.

Tabulka č. 2

Dostupnost drog – snadná či velmi snadná podle rodičů a adolescentů

	Rodiče	Adolescenti
Marihuana	65,5%	58,3%
Kokain	32,1%	26%
Extáze	34,1%	16,2%
Amfetamin	34,8%	12,6%
Heroin	19,9%	14,1%
Mefedron	19,2%	6,2%

Povědomí a odhad rodičů ohledně užívání návykových látek, jsou bližší realitě, pokud rodiče hodnotí užívání návykových látek u vrstevníků svých dětí. Ačkoliv 23% adolescentů tvrdí, že příležitostně kouří marihuanu a že 1,4 % zkusila kokain, pouze 6,9 % rodičů si myslí nebo ví, že jejich dítě někdy užilo nelegální drogu. Ve srovnání s kamarády a spolužáky hodnotí rodiče užití drog následovně.

Podle výsledků studie EFE představuje nižší riziko užívání návykových látek takový přístup rodičů, který zahrnuje větší dohled a povědomí o tom, co děti dělají, v kombinaci s negativním postojem vůči konzumaci drog. Mezi další protektivní faktory patří také navazování vztahů rodičů a školy a rozvoj mimoškolních aktivit, které zahrnují určité úsilí a zapojení dítěte.

Rodiče by měli vědět, že poskytování informací a diskuze o drogách nejsou jako prevence užívání drog dostačující. I když zhruba jedna polovina dospívajících hovoří s rodiči o drogách a jejich rizicích, to, jak na mladé lidi tyto informace zapůsobí, ovlivňuje řada dalších významných faktorů (vrstevníci dětí, kultura a životní styl dospívajících, formální a neformální normy apod.) Rodiče by měli zohledňovat i tyto vlivy a mít dostatek informací. Prvním zdrojem informací je samo dítě, které se spontánně a z vlastní iniciativy rodičům svěří. Dalším zdrojem jsou otázky rodičů, které mapují plány, aktivity a přátele dětí. Neméně důležitým zdrojem informací je samotná rodičovská kontrola (plnění nastavených pravidel a dohod).

Komunikace s dětmi a míra rodičovského dohledu a kontroly se vzájemně ovlivňují. Zvýšená žádost rodičů o informace může vést ke snížení ochoty dětí svěřit se rodičům. Nechuť dospívajících k dodávání informací rodičům, může vést k zavedení rodičovských postupů k získání více informací či ke zvýšení kontroly nad chováním adolescentů (Kerr, et al., 2010; Willoughby & Hamza, 2011, EFE, 2011). Z dalších zjištění vyplývá, že jsou-li rodiče příliš aktivní při vyhledávání informací, může mít tato situace paradoxní účinek a může tak ve středně dobém rámci dojít ke snížení znalostí rodičů, v důsledku snížené sdílnosti jejich dětí (Kerr, et al., 2010; Willoughby & Hamza, 2011, EFE, 2011).

Obdobná studie, ve které byla použita dvojice rodič-dítě, uvádí, že rodiče dětí, které užívaly alkohol či jiné návykové látky, měli tendence podceňovat konzumaci návykových látek a zároveň přeceňovali vykonávanou kontrolu (Fernandez Hermida, et al., 2003, EFE, 2011). Procentuálně 41,7 % podceňovalo užívání tabáku a 46,7 % podceňovalo užívání alkoholu, zatímco pouze 9 % rodičů, jejichž děti užívaly marihuanu, o této skutečnosti vědělo. I v jiných studiích bylo dokázáno, že vztah mezi přeceňováním kontroly a podceňováním spotřeby drog není neobvyklý, ani pomíjivý (Kerr, et al., 2010, EFE, 2011).

Častými zmiňovanými tématy, která vyplynula z rozhovorů s rodiči o dospívajících, jsou opakované konflikty a konfrontace. Diskuze s dětmi jsou v období dospívání typické, ale neustále vymezování hranic a pravidel představuje pro rodiče

značné úsilí. Studie zjišťovala, o kterých tématech spolu rodiče a děti nejčastěji diskutují, a to na základě odpovědí rodičů a adolescentů.

Jako nejčastější důvody k diskuzi uvádějí shodně rodiče a děti *školní výsledky*, mezi dalších pět nejčastějších patří *typ přátel*, *domácí práce*, *užívání internetu* a *sledování televize*.

Tabulka č. 3
Problémy diskutované mezi rodiči a dětmi (často/stále)

Problémy s/se...	Rodiče	Děti
Školními výsledky	87,7%	36,3%
Typem přátel	68,7%	10,3%
Domácími pracemi	55,5%	29,5%
Užíváním internetu	54,8%	25,4%
Sledováním televize	44,9%	13,9%
Příchodem domů později než bylo očekáváno	42,4%	15,4%
Zvoleným oblečením	30,1%	8,6%
Užíváním mobilního telefonu	29,4%	12,7%
Částkou utracených peněz	26,2%	18,5%
Sexuálním chováním	22,1%	3,9%
Užíváním tabáku	22,0 %	4,5%
Užíváním alkoholu	21,6%	3,8%
Užíváním marihuany	18,9%	3,8%

Všechny položky vykazují vyšší úroveň vnímání diskuze na straně rodičů. Dospívající tedy nevnímají konflikty tak intenzivně jako jejich rodiče. Méně diskutovanými problémy mezi rodiči a dětmi jsou sexuální chování a užívání tabáku, alkoholu a marihuany.

Důležitou roli z hlediska rodičovských stylů zastávají zejména dvě proměnné rodičovská kontrola a vřelost. Rodičovská kontrola je preventivním faktorem, pokud je užívána efektivně a mimo domov. Dle dat ze studie EFE je autoritativně-demokratický a chápavě-dialogický rodičovský styl výchovy spojován se snížením problémů, naopak působí autoritářsky-vynucovací a nedbalý rodičovský styl. Demokratický rodičovský styl má spojitost s nižším užíváním (legálních i nelegálních) návykových látek (Becona et. Al., 2012, EFE, 2011). Nedbalý rodičovský styl souvisí s konzumací drog.

Komplexní a autoritativní styl pro rodičovství umožňuje nastolit rovnováhu mezi kontrolou a autonomií adolescenta. Pokud rodiče dohlížejí na chování dětí, děti vykazují nižší úroveň spotřeby alkoholu, tabáku a marihuany (Alati et al., 2010, EFE, 2011). Rodičovská vřelost zahrnuje uznání a projevy lásky vůči dětem, i přesto že dospívající mnohdy odmítají projevy lásky ze strany rodičů, potřebují cítit jejich podporu a zájem (Olive & Vine, 2004, EFE, 2011).

Z dalších výzkumů zabývajících se rizikovým chováním vyplývá, že specifika rodiny a rodinného systému patří mezi výčet faktorů, které mohou významně ovlivňovat rozvoj užívání alkoholu dětmi a dospívajícími a další rizikové chování. Výchovný styl, rodičovské chování, komunikace a kontrola, či výskyt konzumace alkoholu v rodině jsou významné faktory, které ovlivňují prevalenci, míru i frekvenci užívání alkoholu u adolescentů (Blatný et al., 2005; Burk et al., 2011, Cleveland, Feinberg, Greenberg, 2010; Orosová et al. 2007; Tildesley, Andrews, 2008; Tobler et al., 2009; Van der Vorst, Burk, Engels, 2010; in Čablová, Miovský, 2012)

Ze současných studií vyplývá, že autoritativní a shovívavý sty výchovy jsou asociovány s menším rizikovým (negativním) vlivem na děti než autoritářský a zanedbávající styl vzhledem k užívání alkoholu u adolescentů (Garcia, Gracia, 2009; Patock-Peckham; Morgan-Lopez, 2007; Van der Vorst et al., 2006; in Čablová, Miovský, 2012)

Rodičovská kontrola a soudržnost pozitivně koreluje s nízkou mírou problémů, které souvisí s užíváním alkoholu (Moore et al., 2010; in Čablová, Miovský, 2012). Pro dospívající je důležité, aby rodičovskou kontrolu považovali za legitimní (Jackson, 2002, in Čablová, Miovský, 2012). Pokud dospívající vnímá své rodiče jako nedůsledné v jejich výchově, je vyšší pravděpodobnost, že bude vykazovat vyšší míru užívání alkoholu.

Významnou roli ve vztahu rodičů a dospívajících hraje pocit emoční blízkosti a vřelosti rodičů. Kvalita emoční vazby k otci a matce je jedním z významných protektivních faktorů ve vztahu k užívání alkoholu u žáků druhého stupně základních škol (Hemphill et al., 2011, in Čablová, Miovský, 2012). Naopak špatná kvalita emoční vazby k rodičům může být shledávána jako významný rizikový faktor vzhledem k nárazovému pití u adolescentů (Kuntsche et al. 2006, in Čablová, Miovský, 2012).

6 SHRNU TÍ VÝCHODISEK PRO VÝZKUMNOU ČÁST

Na základě zjištění plynoucí z dosavadních výzkumů lze říci, že významnou roli v prevenci výskytu rizikového chování u dospívajících hraje jejich rodinné prostředí. Zázemí rodiny a vztah rodičů k dětem může působit jak protektivně, tak rizikově. Dílčími oblastmi, na které se současné studie zaměřují, jsou styl rodičovské výchovy, rodičovská kontrola, kvalita emoční vazby a komunikace v rodině, ale také širší vztahy v komunitě, ve které se pohybují jak rodiče, tak dospívající.

Důležitou roli v prevenci rizikového chování hraje také atmosféra a klima školy, která žákům poskytuje nejen vzdělání, ale společně s rodiči se podílí na výchově dítěte. Proto se jako významná jeví spolupráce školy a rodičů, nejen při řešení již vzniklých problémů, ale zejména v prevenci rizikového chování.

Náš výzkum se tedy ve světle zjištění plynoucí z dosavadních zjištění zaměřil nejen na cílovou skupinu žáků, ale také na skupinu jejich rodičů. Na rodičovské postoje, výchovu a povědomí o rizikovém chování svých dětí.

7 CÍLE VÝZKUMU

Výzkumná část této práce je zaměřena na zmapování rizikového chování žáků II. stupně. Výzkum si klade za cíl popsat výskyt rizikového chování žáků v oblastech jako je užívání legálních a nelegálních návykových látek, vztahy v rodinném prostředí žáků, pravidla, která žákům nastolují jejich rodiče, chování žáků v prostředí internetu. Nedílnou součástí výzkumu je i zmapování výše uvedených oblastí z pohledu rodičů žáků, zjištění postojů rodičů k rizikovému chování jejich dětí, ozřejmění povědomí rodičů o chování dětí a jejich vrstevníků. Dalšími cíli výzkumu je získání podkladů pro zapojené školy, které mohou z daných zjištění vycházet při tvorbě Minimálního preventivního programu a přizpůsobit zjištěným výsledkům jeho strukturu a aktivity v rámci primární prevence rizikového chování, které dané školy zajišťují.

Vzhledem k tomu, že se do výzkumu zapojili také rodiče žáků, mohou školy na základě poskytnutých výsledků oslovit rodiče a poskytnout jim informace (formou besed, přednášek či poradenské činnosti), které mohou rodičům pomoci lépe se podílet na prevenci rizikového chování, která by se měla odrážet zejména v rodinném prostředí a z něj také vycházet. Výzkumná zjištění mohou být tedy přínosem pro zapojené školy, rodiče žáků a vzájemnou spolupráci školy a rodičů.

V uvedených cílech jsou implicitně obsaženy výzkumné otázky, které je možno formulovat následovně:

- Jaké formy rizikového chování se vyskytují u žáků II. stupně základních škol?
- V jaké míře se vyskytují jednotlivé typy rizikového chování u žáků II. stupně?
- Jaké povědomí o rizikovém chování dětí mají jejich rodiče?
- Jaká pravidla uplatňují rodiče z hlediska rodičovského monitoringu dětí?
- Jsou rodiče ochotni zapojit se do preventivních aktivit, které by pro ně realizovala škola jejich dětí?
- Jakým způsobem tráví rodiče a děti společný volný čas?
- Jak probíhá komunikace mezi rodiči a dětmi?
- Souvisí styl rodičovské výchovy s osobnostními charakteristikami dětí a jejich chováním?

8 METODOLOGICKÝ RÁMEC VÝZKUMU

Následující kapitola je věnována ozřejmění metodologie výzkumu. Seznámí čtenáře s charakteristikami výběrového souboru, metodou získávání, analýzy a zpracování dat, a také s etickými aspekty tohoto výzkumu, jehož metodologickým rámcem byl kvantitativní přístup.

8.1 Výběrový soubor

Základní populací pro náš výzkum byli všichni žáci základních škol na okrese Kolín a Kutná Hora navštěvující II. stupeň ZŠ a jejich rodiče. Celkově do kategorie dětí navštěvujících II. stupeň spadá 5450 žáků. Výběr výzkumného vzorku probíhal metodou záměrného výběru přes instituci, a to prostřednictvím oslovení ředitelů/ředitelky základních škol. První kontakt byl realizován prostřednictvím telefonického rozhovoru a poté proběhly osobní schůzky ve školách, zpřesnění a doplnění informací o cíli a záměrech výzkumu. Byly dohodnuty termíny předání dotazníků či termín administrace.

Výběrový soubor tvořilo celkem 73 rodičů – dotazník vyplňovalo 10 mužů a 63 žen. Výběrový soubor dětí tvořilo celkem 73 žáků II. stupně ZŠ a 73 rodičů, jejichž data byla spárována. Z hlediska pohlaví tvoří výběrový vzorek žáků 39 dívek a 34 chlapců. Rozdělení výběrového souboru z hlediska věku je popsáno níže v tabulce.

Věk	11 let	12 let	13 let	14 let	15 let
Počet	6 %	30 %	23 %	18 %	23 %

8.2 Metody získávání dat a průběh sběru dat

Pro účel sběru dat byla použita dotazníková metoda. Celou dotazníkovou baterii, která byla použita, tvoří čtyři dotazníky, dva z nich jsou standardizované. Jedná se o dotazník ADOR – Adolescent o rodičích (Matějček, Říčan, 1983), SURPS - Substance Use Risk Profile Scale (Conrod et al., 2009).

Dále byly použity nestandardizované dotazníky určené žákům a jejich rodičům, jejichž obsah vychází z výzkumu European Family Empowerment (2010-2012), který probíhal v šesti evropských zemích, včetně České republiky.

Úvodní strana každého z těchto dotazníků obsahuje obecné informace, které vysvětlují zaměření a cíl daného dotazníků. Informace obsahují také vysvětlení postupu při vyplňování dotazníků a postup oprav chybných odpovědí. Dotazníky vyplňovali žáci a rodiče anonymně. Na úvodní straně každého dotazníku si respondent vyplnil vlastní kód. Kód je složen z několika informací (tři počáteční písmena jména dítěte a jména matky dítěte, číslo dne, kdy se žák narodil). Tato kombinace sloužila k propojení metod s jedním respondentem a zejména k propojení dotazníků žáků a jejich rodičů, jejichž specifický kód byl identický, a umožnil identifikaci dotazníků žák-rodič.

ADOR – dotazník rodičovského jednání a postojů pro adolescenty

Výchovný styl rodičů jsme posuzovali na základě výpovědí žáků, které uvedli v tomto dotazníku. Prostřednictvím dotazníku jsou zjišťovány postoje, výchovný styl a jednání rodičů, jak je vidí jejich děti. Dotazník sleduje pět faktorů – pozitivní zájem, hostilitu, direktivnost, autonomii a nedůslednost u obou rodičů, u matky a otce zvlášť. ADOR tvoří 50 položek. Administrace je jednoduchá, vyplnění probíhá pomocí metody „tužka/papír“, doba trvání je přibližně 30-45 minut. Žáci posuzovali jednotlivé výroky, které se týkali jejich rodičů, na základě 3 odpovědí – ano, částečně, ne. Hrubé skóre byly získány prostým sečtením položek pro jednotlivé faktory.

SURPS

Škála osobnostních rysů představující riziko z hlediska užívání návykových látek

Pomocí této metody měříme čtyři osobnostní rysy – negativní myšlení, přecitlivělost, impulzivitu a vyhledávání vzrušení. Dotazník vychází ze skutečnosti, že tyto čtyři faktory souvisí s vyhledáváním užívání legálních a nelegálních návykových látek, a je dobře využitelný pro výzkumy, které se zabývají vztahem mezi rizikovým chováním a osobnostními rysy. SURPS tvoří 23 položek. Administrace je jednoduchá, vyplnění probíhá pomocí metody „tužka/papír“. Žáci zaznamenávali míru svého souhlasu na škále Likertova typu: rozhodně nesouhlasím, nesouhlasím, souhlasím, rozhodně souhlasím. Některé položky z dotazníků jsou reverzibilní.

Dotazník pro žáky a rodiče

Při vytváření dotazníků pro rodiče a žáky jsem použila jako podklad dotazníky, které vznikly v rámci studie EFE (viz přehled dosavadních výzkumů). Obsah dotazníků jsem upravila, některé otázky a oblasti byly z dotazníku vypuštěny, některé otázky přidány na základě poznatků z mé dosavadní praxe. Dotazník sleduje chování a postoje žáků a rodičů v následujících oblastech: rodinný život, škola a volný čas, kouření, alkohol, ilegální drogy a internet. Většina otázek je v dotazníku spárována, žáci a rodiče tedy posuzují či odpovídají na stejně zaměřené otázky. Z hlediska rizikového chování mapuje tedy komplexně výskyt rizikového chování žáků (zkušenosti s alkoholem, kouřením, nelegálními drogami), problémy žáků ve škole, rodičovskou kontrolu a pravidla, povědomí rodičů o dětech, vztah rodičů a dětí, společné aktivity rodičů a dětí, postoje rodičů k prevenci rizikového chování a vzájemný vztah rodičů k aktivitám školy, kam dítě dochází.

Vyplnění probíhá pomocí metody „tužka/papír“. Vyplnění je časově náročnější, zejména pro mladší žáky (6., 7. třída) a trvá přibližně 60-75 minut. Z hlediska administrace je vhodné s žáky jednotlivé oblasti dotazníků procházet a vysvětlit zadání otázek a po vyplnění přejít k dalšímu tématu. Případně je možné vyplnit dotazník po jednotlivých částech a rozdělit jej do kratších úseků (ve více vyučovacích hodinách). Na některých školách jsem dotazník administrovala osobně, jinde dotazník zadávali dětem školní metodici prevence po předchozí společné osobní či písemné konzultaci, jak dotazník vyplnit.

Sběr dat probíhal během školního roku 2014/2015, přičemž některé základní školy byly osloveny s prosbou o spolupráci již v předcházejícím školním roce. První kontakt se školami probíhal na základě telefonického rozhovoru s řediteli/ředitelkami těchto škol, ve stručnosti jsem vedení školy seznámila s tématem a záměrem mé bakalářské práce, vzhledem k tomu, že se výzkum týkal rizikového chování žáků, seznámila jsem je i s tím, že pracuji jako školní metodik prevence a věnuji se primární prevenci rizikového chování žáků (dotazníkové šetření probíhalo i v základní škole, kde pracuji). Poté proběhlo osobní setkání s vedením školy, byly vysvětleny podrobnosti výzkumu a také jeho praktické využití pro školy – získání informací o rizikovém chování žáků a možnost zapojení rodičů (besedy, přednášky). Oslovené školy také vnímají potřebu zlepšit spolupráci mezi školou a rodiči. Rodiče budou prostřednictvím jednotlivých škol seznámeny s výsledky dotazníkového šetření. Poté

byly školám postupně předány oslovovací dopisy pro rodiče, jejichž součástí byl informovaný souhlas rodičů se zapojením do výzkumu. Postupně byly předány i soubory jednotlivých dotazníků, školní metodici prevence poté dle svých časových možností a organizačních možností školy se žáky dotazníky vyplnili, či jsem některé dotazníky přijela se žáky vyplnit osobně. Poté mě školy kontaktovaly a vedení školy předalo vyplněné dotazníky k dalšímu zpracování.

8.3 Metody zpracování a analýzy dat

Veškerá získaná data jsme převedli do elektronické podoby a v tabulkové sestavě v programu MS Office Excel vyčistili. Dále jsme vypočítali (v případě ADOR a SURPS) hrubé skóry, které jsme následně převedli na z-skóry. Analýzu dat jsme prováděli ve statistickém programu STATISTIKA 12. Pomocí deskriptivní statistiky jsme vyhodnocovali a párovali odpovědi žáků a rodičů ze všech tematických oblastí dotazníku. Dále jsme prováděli korelační analýzu faktorů z dotazníků SURPS a ADOR.

8.4 Etické aspekty výzkumu

Vzhledem k tomu, že výzkum probíhal na základních školách, byli zákonní zástupci žáků požádáni, prostřednictvím oslovovacího dopisu, o vyslovení souhlasu se zapojením jejich dítěte do výzkumu a seznámení s rozsahem, cílem a účelem výzkumu. Součástí oslovovacího dopisu byly také údaje jako je kontaktní telefon a emailová adresa, kterou mohli zákonní zástupci využít v případě nejasností či k získání více informací. Žáci i rodiče také dostali informaci, že výsledky z dotazníkového šetření budou použity jako podklad pro tvorbu či vyhodnocení Minimálního preventivního programu školy.

Stejně tak byli s účelem výzkumu seznámeni žáci a ujištění o anonymitě a důvěrnosti jejich odpovědí. Byli seznámeni s tím, že účast na dotazníkovém šetření je dobrovolná a nemusí se ho zúčastnit, někteří žáci tuto možnost využili, zejména v případě dotazníku ADOR.

Rodiče vyplňovali dotazníky doma, dostali je v obálkách, ve kterých je vraceli zpět prostřednictvím svých dětí. Většina rodičů vracela obálky nezalepené, někteří tuto možnost využili.

Kódy potřebné pro spárování dotazníků žák-rodič byly upraveny pro respondenty ze základní školy, ve které pracuji tak, že byla ze specifického kódu odstraněna položka – první tři písmena jména dítěte, tato položka byla pouze na dotaznících z jiných zapojených škol. Byla uvedena pouze položka – první tři písmena jména matky a den narození dítěte.

9 VÝSLEDKY

Následující kapitola bude věnována prezentaci výsledků předkládaného výzkumu. Tyto, získané formou dotazníkového šetření, budou prezentovány v podkapitole 7.1 dle na tomto základě dotazovaných kategorií, výsledky souvislosti výchovného stylu rodičů a osobnostních charakteristik budou prezentovány posléze v podkapitole 7. 2.

9.1 Dotazníkové šetření jednotlivých tematických celků

ALKOHOL

Jak často se napiješ nějakého alkoholického nápoje?

Jak často Vaše dítě pije alkohol?

Tabulka č. 1 Výpovědi rodičů a žáků

Zkušenost dětí s alkoholem	žáci	rodiče
Nikdy jsem nepil/a alkohol	53,4%	90,4%
Méně než 1krát za měsíc	21,9%	9,6%
1 krát za měsíc	20,5%	---
1 krát za týden	4,1%	---

Zkušenost s alkoholem nemá 53,4 % žáků, ostatní žáci 46,5 % uvedli, že s určitou frekvencí pijí alkohol. 90,4 % rodičů uvedlo, že jejich dítě nepije alkohol a pouze 9,6 % rodičů uvedlo, že dítě pije alkohol méně než 1krát za měsíc.

Většina rodičů tedy nemá povědomí o tom, že jejich děti pijí alkohol.

Kolik Ti bylo let, když jsi poprvé pil/ nějaký alkoholický nápoj (celou sklenici, ne že sis jen lokl/a)?

Tabulka č. 2 Odpovědi žáků

Věk první zkušenosti žáků s pitím alkoholu	
9 let	12,1%
10-12 let	45,5%
13-15 let	36,4%

Největší počet žáků (viz tabulka č. 2) uvedl první zkušenost s alkoholem ve věku 10 let-8 žáků. První zkušenost s pitím alkoholu se u žáků objevuje ve věku 5 let-1 žák, ve věku 8 let-1 žák. V tabulce jsou uvedeny procentuální výčty žáků, kteří někdy v životě pili alkohol a věk, kdy poprvé pili alkohol.

Kolikrát jsi byl/byla opilý/á během posledního měsíce?

Kolikrát za poslední měsíc bylo Vaše dítě opilé?

Tabulka č. 3 Odpovědi žáků

Opilost v posledním měsíci	
0 krát	89%
1 krát	4,1%
2 krát	1,4%
4 krát	1,4%
5 krát	1,4%

V posledním měsíci se opilo 8,3 % žáků. Ani jeden rodič neuvedl, že by jeho dítě bylo za poslední měsíc opilé. Rodiče tedy nevědí, že se jejich dítě opilo, někteří žáci uvádějí, že se opili za poslední měsíc opakovaně (viz procentuální výčty výše).

Co byste dělal/a, pokud by Vaše dítě přišlo domů opilé?

Tabulka č. 4 Odpovědi rodičů

Opilost dítěte	
neudělal/a bych nic, je to normální v jeho věku	2,7%
vynadal/a bych mu	75,3%
potrestala bych ho	50,7%
nevěděla bych co dělat	0%

Nejčastější reakcí rodičů, pokud by jejich dítě přišlo domů opilé, je, že by dítěti vynadali a potrestali by ho. Objevil se i názor rodičů, že je to normální (v určitém věku dítěte).

V tabulce č. 5 jsou uvedeny alkoholické nápoje, které žáci pili v posledním měsíci. Nejčastěji uvádějí pití piva, dále pití ovocného piva, vína a destilátů. Někteří žáci pili uvedené z nápojů více než 9 krát za měsíc. Objevuje se také pití tzv. alkopops – limonády s vodkou. Žáci mají tedy přístup ke všem uvedeným druhů alkoholu.

Kolikrát jsi pil/a při nějaké příležitosti některý z alkoholických nápojů?

Tabulka č. 5 Odpovědi žáků

	1-2 krát	3-5 krát	6-9 krát	10-19 krát	20-39 krát	40 či víc krát
pivo	38,2%	8,8%	2,9%	---	5,9%	---
ovocné pivo	29,4%	---	---	2,9%	---	2,9%
víno	29,4%	5,9%	5,9%	---	---	2,9%
destiláty	29,4%	2,9%	2,9%	---	---	5,9%
alkopops	14,7%	2,9%	---	2,9%	---	---

Odkud většinou získáš alkohol?

Kde mohou děti obvykle získat alkohol?

Tabulka č. 6 Odpovědi žáků a rodičů

Zdroje alkoholu	žáci	rodiče
od jednoho z rodičů	64,7%	2,7%
od staršího sourozence	20,6%	5,5%
od kamarádů	26,5%	69,9%
od rodičů kamaráda	11,8%	1,4%
od jiného dospělého	17,6%	17,8%
zcizený z domova	2,9%	20,5%
v hospodě	17,6%	19,2%
v obchodě	8,8%	37,0%
jiné zdroje	přítel	---

Jako nejčastější zdroj alkoholu uvádějí žáci jednoho z rodičů (64,7 %). Naopak pouze 2,7 % rodičů uvádí, že by děti získaly alkohol od rodičů, což je rozdíl 62 %. Rodiče si myslí, že jejich děti nejčastěji získávají alkohol od svých kamarádů (69,9 %). Děti kamarády jako zdroj alkoholu označily pouze ve 26,5 %.

Rodinné prostředí jako zdroj alkoholu se ve výpovědích rodičů a žáků liší. Žáci rodinné prostředí (rodiče, starší bratr) uvedli jako zdroj alkoholu v 85 % a jejich rodiče pouze v 8,2 %.

Rodinné prostředí tedy hodnotí žáci jako významný zdroj alkoholu, rodiče nikoli. Také v otázce, zda mají žáci dovoleno pít alkohol, se výpovědi žáků a rodičů liší – 26 % dětí uvedlo, že jim rodiče doma dovolují pít alkohol, na stejnou otázku (občas dovolujeme pít dětem doma alkohol) odpovědělo kladně 9,6 % rodičů, i v tomto případě se odpovědi žáků a rodičů liší.

Kde obvykle piješ alkohol?

Kde děti obvykle pijí alkohol?

Tabulka č. 7 Odpovědi žáků a rodičů

Místa, kde žáci (děti) pijí alkohol	žáci	rodiče
doma	79,4%	6,9%
na veřejném místě (park, ulice)	23,5%	63,0%
doma u kamaráda	38,2%	42,5%
u nějakého příbuzného	32,4%	2,7%
v hospodě/baru/klubu	26,5%	35,6%
jiné místo	na zábavě, na plese	---

Pouze 6,9% rodičů má povědomí o tom, že by děti mohly alkohol pít doma. I v tomto případě uvádějí žáci nepoměrně vyšší procento, 79,4% žáků uvedlo, že pije alkohol právě doma. Rodiče si myslí, že děti nejčastěji pijí alkohol na veřejném místě (park, ulice) - 63% rodičů, to potvrdilo pouze 23,5% žáků. Dalším místem, kde žáci pijí alkohol často, je doma u kamaráda a u nějakého příbuzného, v hospodě.

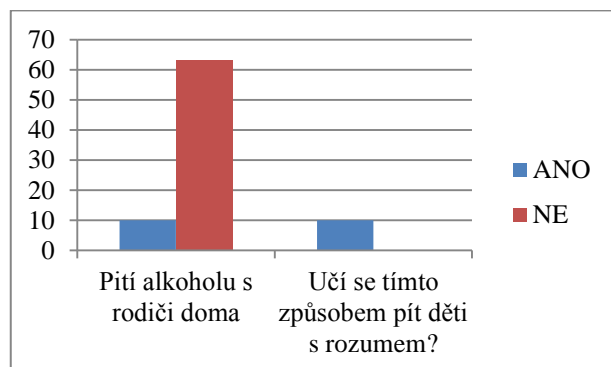
Rodiče hodnotí z hlediska pití alkoholu rizikově místa mimo domov, ve skutečnosti žáci pijí alkohol nejčastěji doma, doma u kamaráda a u nějakého příbuzného. Nejmenší procento žáků uvedlo, že pije na veřejném místě, ale toto místo označilo největší procento rodičů.

Měli by rodiče dovolit dětem pít s nimi doma alkohol, byť i jenom trochu?

Myslíte si, že dovolováním pití malého množství alkoholu doma naučí rodiče své dítě pít víc s rozumem?

Graf č. 1 Pití alkoholu s rodiči

Většina rodičů zastává názor, že by rodiče neměli dovolovat dětem pít s nimi alkohol. Necelých 14 % rodičů se domnívá, že mohou tímto způsobem naučit pít své děti s rozumem.

Kolik z Tvých kamarádů pije alkohol?

Kolik kamarádů Vašeho dítěte pije alkohol?

Tabulka č. 8 Odpovědi žáků a rodičů

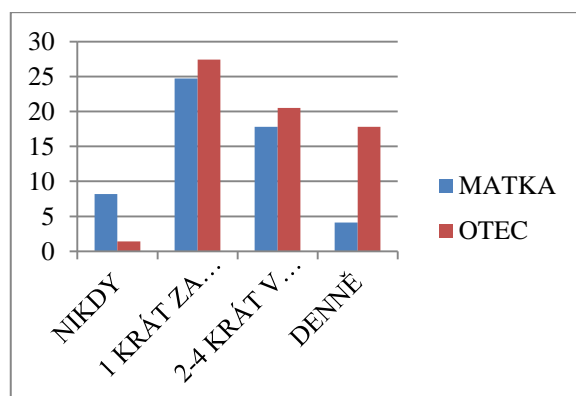
Alkohol kamarádi žáků	žáci	rodiče
Žádný	48%	71,2%
Několik	31,5%	26,1%
Většina	17,8%	2,7%
Všichni	2,7%	0%

Z odpovědí žáků v tabulce č. 1 vyplývá, že 46,5 % žáků pije s určitou frekvencí alkohol. 52 % žáků uvedlo, že jejich kamarádi pijí alkohol, 28,8 % rodičů uvedlo, že kamarádi jejich dětí pijí alkohol. Rodiče jsou v odhadu, zda děti pijí alkohol blíže realitě, pouze v případě, že hodnotí kamarády svých dětí, pokud hodnotí své děti, uvedlo 90,4 % z nich, že dítě alkohol nepije.

Rodiče mají tedy daleko nižší povědomí o tom, že jejich děti a kamarádi jejich dětí pijí alkohol, i když reálněji hodnotí pití alkoholu u kamarádů svých dětí.

Jak často pije alkohol Tvoje matka a otec?

Graf č. 2 uvádí, jak často pijí alkohol rodiče žáků.

Mám dovoleno pít alkohol

Dovolujeme našemu dítěti pít alkohol.

Tabulka č. 9 Odpovědi žáků a rodičů

Dovoleno pít alkohol	žáci	rodiče
nikdy	71,2%	90,4%
občas	26,0%	9,6%
často	1,4%	---
vždy	1,4%	---

28,8 % žáků uvedlo, že jim rodiče dovolují pít alkohol, ale pouze 9,6 % rodičů to potvrzuje. Pít alkohol mimo domov má podle výpovědí žáků dovoleno 17,8 % z nich, ale všichni rodiče uvádí, že dětem nedovolují pít alkohol mimo domov. Alkohol, který je doma může podle výpovědí žáků pít 16,4 % z nich, ale pouze 5,5 % rodičů uvedlo, že občas dovolují pít dětem alkohol, který mají doma.

Mám dovoleno pít alkohol mimo domov.

Dovolujeme našemu dítěti pít alkohol mimo domov.

Tabulka č. 10 Odpovědi žáků a rodičů

Alkohol mimo domov	žáci	rodiče
nikdy	82,2%	100%
občas	16,4%	---
často	---	---
vždy	1,4%	---

Mám dovoleno pít alkohol, který máme doma.

Dovolujeme našemu dítěti pít alkohol, který máme doma.

Tabulka č. 11 Odpovědi žáků a rodičů

Alkohol doma	žáci	rodiče
nikdy	83,6%	94,5%
občas	13,7%	5,5%
často	---	---
vždy	2,7%	---

Moji rodiče se mnou mluví o pití alkoholu a souvisejících rizicích.

Mluvíme s naším dítětem o pití alkoholu a souvisejících rizicích.

Tabulka č. 12 Odpovědi žáků a rodičů

Rizika alkoholu	žáci	rodiče
nikdy	26,0%	4,1%
občas	54,8%	52,1%
často	15,1%	35,6%
vždy	4,1%	8,2%

26 % žáků uvedlo, že s nimi rodiče nemluví o pití alkoholu a souvisejících rizicích, což potvrzuje pouze 4,1 % rodičů. Většina rodičů uvedla, že s dětmi o možných rizicích hovoří.

Máte v rodině nastavena pravidla ohledně alkoholu, kouření a dalších drog?

Tabulka č. 13 Odpovědi rodičů

Máme pravidla ohledně alkoholu, kouření a drog	
nikdy	5,5%
občas	2,7%
často	8,2%
vždy	82,2%

Jako důvod nastavení pravidel ohledně alkoholu, kouření a jiných drog, uvedla většina rodičů (88%) prevenci případných problémů.

KOUŘENÍ

Jaké jsou Tvé zkušenosti s kouřením?

Kouří Vaše dítě?

Tabulka č. 14 Odpovědi žáků a rodičů

Zkušenost s kouřením žáci (dětí)	žáci	rodiče
Nikdy jsem nekouřil/a.	57,5%	94,5%
Zkusil/a jsem to jen jednou.	30,1%	---
Kouřil/a jsem, ale nyní nekouřím.	4,1%	---
Obvykle kouřím něco mezi 1-6 cigaretami za týden.	2,7%	---
Obvykle kouřím více než 6 cigaret za týden.	5,5%	---

Na otázku, zda dítě kouří, odpovědělo 94,5 % rodičů, že jejich dítě nekouří (4,1 % - nejsem si jistý/á, 1,4 %, že jejich dítě kouří). Z výsledků odpovědí dětí vyplývá, že 8,2 % dětí pravidelně kouří.

Kolik Ti bylo let, když jsi poprvé kouřil/a?

Tabulka č. 15 Odpovědi žáků

Věk první zkušenosti s kouřením - žáci	
6-8 let	24,1%
9-11 let	37,9%
12-14 let	37,9%

První zkušenost s kouřením uvedl jeden žák již ve věku 6 let. Ve věku 9-11 let poprvé kouřilo 37,9 %, stejně tak ve věku 12-14 let.

Kolik z Tvých kamarádů kouří?

Kolik kamarádů Vašeho dítěte kouří?

Tabulka č. 16 Odpovědi žáků a rodičů

Kouření kamarádi žáků	žáci	rodiče
Žádný	46,6%	65,8%
Několik	34,2%	26,1%
Většina	19,2%	8,2%

53,4 % žáků uvedlo, že jejich kamarádi kouří, pouze 34,3 % rodičů se domnívá, že kamarádi dětí kouří.

Kouří někteří z členů Tvé rodiny?

Tabulka č. 17 Odpovědi žáků

	Ano	Ne
Matka	35,6%	58,9%
Otec	45,2%	46,6%
Bratr	13,7%	49,4%
Sestra	8,2%	38,4%

Další výčty-*nevím, nemám takovou osobu*-zde nejsou uvedeny.

Kouříte?

Tabulka č. 18 Odpovědi rodičů

Zkušenost s kouřením rodiče	Vy	Váš partner
Nikdy jsem nekouřil/a.	31,5%	16,4%
Zkusil/a jsem to jen jednou.	19,2%	15,1%
Kouřil/a jsem, ale nyní nekouřím.	15,1%	19,2%
Obvykle kouřím něco mezi 1-6 cigaretami za týden.	2,7%	4,1%
Obvykle kouřím více než 6 cigaret za týden.	31,5%	38,4%

Moji rodiče se mnou mluví o kouření a souvisejících rizicích

Mluvíme s naším dítětem o kouření a souvisejících rizicích

Tabulka č. 19 Odpovědi žáků a rodičů

Rizika kouření	žáci	rodiče
nikdy	23,3%	1,4%
občas	53,4%	45,2%
často	16,4%	38,4%
vždy	6,8%	15,1%

23,3 % žáků uvedlo, že s nimi rodiče nemluví o kouření a souvisejících rizicích, což potvrzuje pouze 1,4 % rodičů. Většina rodičů uvedla, že s dětmi o možných rizicích hovoří. Vyšší procento žáků než rodičů uvádí skutečnost, že s nimi doma rodiče nikdy nemluví o kouření a rizicích.

DROGY

Užil/a (zkusil/a) jsi někdy v životě nějakou z následujících drog?

Tabulka č. 20 Odpovědi žáků

Konopné drogy (marihuana, hašiš)	
ne	94,5%
v posledních 30ti dnech	1,4%
v posledních 12ti měsících	1,4%
někdy v životě	2,7%

Žáci užívali pouze konopné drogy, zkušenost s ostatními drogami (kokain, extáze, amfetaminy, heroin, mefedron) žáci neuvádějí. Konopné drogy užívali 4 žáci, z hlediska věku poprvé ve věku 12 let – 1 žák, poprvé ve věku 13 let – 3 žáci.

Užilo Vaše dítě drogy?

Tabulka č. 21 Odpovědi rodičů

Zkušenost dítěte s drogami	
ano	1,4%
ne	97,3%
nevím	1,4%

Z tohoto souboru žáků uvedlo 94,5 % z nich, že neužívali žádnou drogu, to samé uvedlo o svých dětech 97,3 % rodičů. 2,8 % rodičů uvedlo – ano; nejsem si jistý/á. Mezi údaji od žáků a povědomím rodičů není výrazný rozdíl.

Moji rodiče se mnou mluví o drogách a souvisejících rizicích.

Mluvíme s naším dítětem o drogách a souvisejících rizicích.

Tabulka č. 22 Odpovědi žáků a rodičů

Rizika drog	žáci	rodiče
nikdy	32,9%	2,7%
občas	45,2%	41,1%
často	17,8%	45,2%
vždy	4,1%	11,0%

Rodiče uvádějí, že s dětmi často hovoří o drogách a souvisejících rizicích, ale 32% dětí odpovědělo, že s nimi doma rodiče o drogách nikdy nemluví. 45,2 % rodičů se

domnívá, že se svými dětmi hovoří o drogách často, to potvrzuje pouze 17,8 % jejich dětí.

Jak obtížné by pro Tebe bylo sehnat si některou z následujících drog?

Jak obtížné by podle Vás bylo pro Vaše dítě sehnat si některou z následujících drog?

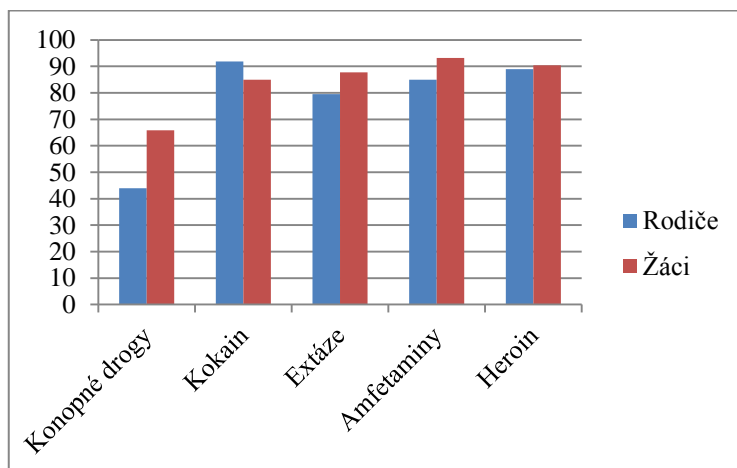
Tabulka č. 23 Odpovědi žáků

	velmi obtížné	trochu obtížné	celkem snadné	velmi snadné
Konopné drogy	65,8%	9,6%	11,0%	13,7%
Kokain	85,0%	9,6%	5,5%	---
Extáze	87,7%	6,9%	4,1%	1,4%
Amfetaminy	93,2%	4,1%	2,7%	---
Heroin	90,4%	5,5%	2,7%	1,4%
Mefedron	97,3%	1,4%	1,4%	---

Tabulka č. 24 Odpovědi rodičů

	velmi obtížné	trochu obtížné	celkem snadné	velmi snadné
Konopné drogy	43,9%	22,0%	20,5%	13,7%
Kokain	91,8%	8,2%	---	---
Extáze	79,5%	12,3%	8,2%	---
Amfetaminy	85,0%	13,7%	1,4%	
Heroin	89,0%	11,0%	---	---
Mefedron	83,6%	16,4%	---	---

Graf č. 3 Dostupnost drog velmi obtížná podle rodičů a žáků

Jako nejvíce dostupné hodnotí shodně rodiče i žáci konopné drogy. Na otázku, jak obtížné by bylo sehnat si konopné drogy, odpovědělo 24,7 % žáků, že celkem snadné a velmi snadné. Ještě vyšší procento – 34,2 % rodičů má povědomí o snadné dostupnosti právě těchto drog.

Kolik z Tvých kamarádů užívá drogy?

Tabulka č. 25 Odpovědi žáků

Drogy kamarádi žáků	
Žádný	84%
Několik	9,6%
Většina	5,5%

Užily některé děti ve škole, kam chodí Vaše dítě nelegální drogy?

Tabulka č. 26 Odpovědi rodičů

Drogy spolužáci dítěte	
ano	15,1%
ne	38,4%
nevím	46,6%

15,1 % žáků uvedlo, že jejich kamarádi užívají drogy. 15,1 % rodičů uvedlo, že některé děti, které navštěvují školu spolu s jejich dítětem, užily drogy.

INTERNET

Všichni dotazovaní žáci používají internet. Pouze dva rodiče nepoužívají internet.

Kde máš přístup k internetu?

Kde má Vaše dítě přístup k internetu?

Tabulka č. 27 Odpovědi žáků a rodičů

Přístup k internetu žák (dítě)	žáci	rodiče
doma	97,2%	98,6%
ve škole	54,8%	69,8%
v internetové kavárně	23,3%	1,4%
přes mobilní telefon/iPad	69,8%	63,0%

Kolik hodin strávíš na internetu doma?

Kolik hodin stráví Vaše dítě na internetu?

Tabulka č. 27 Odpovědi žáků a rodičů

	žáci	rodiče
1-5 hodin za týden	24,7%	37%
6-10 hodin za týden	26,0%	32,9%
11-20 hodin za týden	24,7%	24,7%
více než 20 hodin za týden	24,7%	5,5%

24,7 % žáků stráví na internetu více než 20 hodin za týden, ale pouze 5,5 % rodičů uvádí, že o tom ví.

Kolik hodin strávíš na internetu mimo domov?

Tabulka č. 28 Odpovědi žáků

Hodiny strávené na internetu mimo domov - žáci	
vůbec žádnou	21,9%
1-5 hodin za týden	65,8%
6-10 hodin za týden	6,8%
více než 20 hodin za týden	5,5%

Pro jaké aktivity používáš internet nejčastěji?

Pro jaké aktivity používá Vaše dítě internet nejčastěji?

Tabulka č. 29 Odpovědi žáků a rodičů

Aktivity na internetu žák (dítě)	žáci	rodiče
sociální síť	74,0%	68,5%
chaty	52,1%	24,7%
stahování muziky, filmů, her	63,0%	56,2%
sledování TV	28,8%	14,0%
nakupování	20,5%	8,2%
email	54,8%	46,6%
hraní her	67,1%	67,1%
práce do školy	68,5%	80,8%
jiné	YouTube	---

Nejčastější aktivitou, které se žáci na internetu věnují, jsou sociální síť. Dále hraní her a stahování muziky, filmů a her.

Největší procento rodičů si myslí, že si nejčastěji děti připravují na internetu práce do školy – 80,8 % rodičů. Rodiče mají povědomí o tom, že jejich děti hrají na internetu počítačové hry a využívají sociální síť. Jejich povědomí se ale liší v případě chatů - 52,1 % žáků uvedlo, že na internetu chatují, pouze 24,7 % rodičů o tom má povědomí.

Stanovili Ti rodiče maximální časový limit, který můžeš strávit na internetu?

Kontrolují rodiče webové stránky, které jsi navštívila?

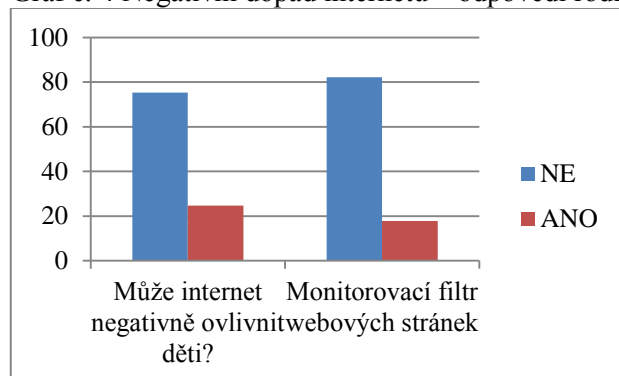
24,7 % žáků uvedlo, že jim rodiče stanovili pravidla, jak dlouho mohou být na internetu. Pouze 11 % žáků uvedlo, že jim rodiče kontrolují stránky na internetu, které navštěvují.

Myslíte, že mít internet doma může negativně ovlivnit Vaše děti?

Máte nějaký monitorovací software nebo filtr, který může zamezit Vaším dětem přístup na určitý typ webových stránek?

75,3 % rodičů uvedlo, že mít internet doma nemůže negativně ovlivnit jejich děti. Monitorovací filtr nebo systém, který by zabránil dětem přístup na určitý typ stránek, používá pouze 17,8 % rodičů.

Graf č. 4 Negativní dopad internetu – odpovědi rodičů

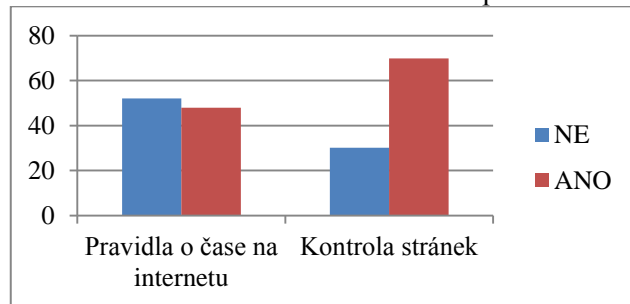
Rodiče, kteří uvedli, že mít internet doma může negativně ovlivnit děti, mají nejčastěji obavy, že děti mohou na internetu navštěvovat zakázané stránky (porno, násilí), existuje zde podle nich riziko zneužití důvěry dítěte cizími lidmi, zvyšuje se riziko závislosti na internetu, přijímání jiného pohledu na svět, děti si mohou prostřednictvím facebooku hledat nevhodné přátele, děti kvůli internetu nemají jiné zájmy a ohrožuje je závislost na hrách.

47,9 % rodičů uvedlo, že mají zavedena pravidla, jakou dobu můžou strávit děti na internetu. 69,9 % rodičů uvedlo, že dětem kontrolují stránky, které navštěvují. Ale pouze 24,7 % žáků uvedlo, že jim rodiče stanovili pravidla, jak dlouho mohou být na internetu. Pouze 11 % žáků uvedlo, že jim rodiče kontrolují stránky na internetu, které navštěvují.

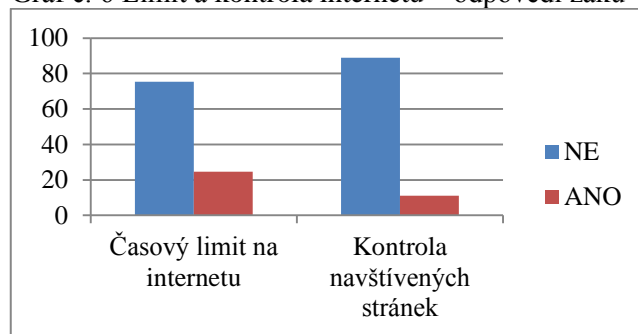
Máte v rodině pravidla o tom, jak dlouho může být Vaše dítě na internetu?

Už jste někdy kontroloval/a, jaké stránky Vaše dítě navštěvuje?

Graf č. 5 Limit a kontrola internetu – odpovědi rodičů

Graf č. 6 Limit a kontrola internetu – odpovědi žáků

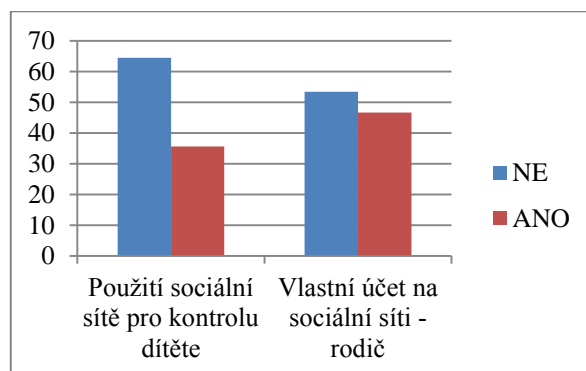

Z hlediska výpovědí o pravidlech na internetu je ze strany rodičů a žáků značný rozdíl, rodiče uvádějí, že dětem pravidla zavedli, ale většina dětí taková pravidla neuvádí.

Využíváte sociální sítě, abyste měl/a možnost kontroly, co Vaše děti dělají?

Máte vlastní účet na některé ze sociálních sítích (Facebook apod.)?

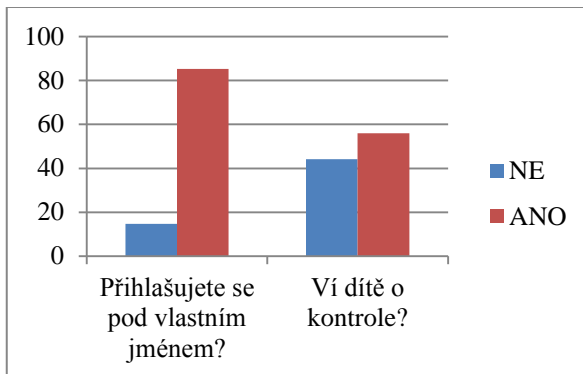
Graf č.7 Sociální sítě

Pokud ano, přihlašujete se zde pod svým vlastním jménem?

Ví Vaše dítě, že ho přes svůj vlastní účet na sociální síti kontrolujete?

Graf č.8 Kontrola rodičů

46,6 % rodičů má vlastní účet na sociální síti. 35,6 % rodičů využívá sociální síť pro kontrolu svých dětí na internetu. 85,3 % se na sociální síti přihlašuje pod svým jménem. 55,9 % rodičů uvedlo, že děti vědí, že je zde rodiče kontrolují, 44,1 % uvedlo, že jejich děti o kontrole nevědí.

ŠKOLA A VOLNÝ ČAS

Zažil/a jsi v posledních dvou týdnech následující situaci?

Tabulka č. 30 Odpovědi žáků

	nikdy	občas	často	vždy
potíže udržet pozornost při vyučování	19,2%	56,2%	19,2%	5,5%
zapomínání věcí	24,7%	63,0%	11,0%	1,4%
potíže plnit školní povinnosti	49,3%	38,4%	8,2%	4,1%
absence ve škole – necítil/a jsem se dobře	46,6%	42,5%	9,6%	1,4%
občas jsem se ulil/a	89,0%	9,6%	1,4%	---
nešel/la jsem do školy, protože se mi nechtělo	89,0%	6,8%	4,1%	---
rodiče mi dovolili zůstat doma ze školy	90,4%	5,5%	1,4%	2,7%
měla jsem radost, že můžu chodit do této školy	28,7%	43,8%	13,7%	13,7%
ve škole jsem se cítil/a bezpečně	16,4%	30,1%	34,2%	19,2%

Jak často řešilo Vaše dítě za poslední dva týdny následující situaci?

Tabulka č. 31 Odpovědi rodičů

	nikdy	občas	často	vždy
potíže udržet pozornost při vyučování	38,4%	46,6%	9,6%	5,5%
zapomínání věcí	39,7%	56,2%	1,4%	2,7%
potíže udržet krok s tempem výuky	46,6%	45,2%	6,8%	1,4%
absence ve škole – necítil/a jsem se dobře	38,6%	60,3%	1,4%	---
šel/a za školu	100%	---	---	---
nešel/la jsem do školy, protože se mu nechtělo	97,3%	2,7%	---	---
potíže s policií	98,6%	1,4%	---	---
ztráta/změna přátel	68,5%	27,4%	4,1%	---
nedostatek peněz	76,7%	21,9%	1,4%	---

Nejčastějším problémem dětí ve škole je zapomínání věcí a potíže s udržením pozornosti a plněním školních povinností. Také rodiče uvádějí jako nejčastější problém dětí zapomínání věcí, potíže s udržením pozornosti a plněním školních povinností.

Atmosféru školy hodnotí žáci následovně – 28,7 % žáků nemá radost, že může chodit právě do své školy a 16,4 % žáků se ve škole necítilo bezpečně.

Co myslíš, že budeš dělat v budoucnosti?

Tabulka č. 32 Odpovědi žáků

Moje budoucnost	Ano	Ne	Nevím
Budu pokračovat ve studiu na SŠ	84,9%	2,7%	12,3%
Půjdu na VŠ	28,8%	32,9%	38,4% %
Budu nezaměstnaný/á	6,8%	80,8%	12,3%
Opustím školu a najdu si práci	4,1%	84,9%	11,0%
Začnu podnikat	13,7%	21,9%	64,4%

Většina žáků bude pokračovat ve studiu na střední škole. 28,8 % již nyní ví, že by chtěli jít studovat vysokou školu. 13,7 % žáků by chtělo začít podnikat.

Docházíte pravidelně na třídní schůzky?

Zúčastnila byste se ve škole Vašeho dítěte nějaké akce zaměřené na prevenci užívání alkoholu či jiných drog, na zdravotní osvětu, na rodičovské dovednosti?

Na třídní schůzky dochází pravidelně 87,7 % rodičů. Školní akce zaměřenou na prevenci by se zúčastnilo 68,5 % rodičů. Rodiče, kteří by se nezúčastnili, raději tato témata řeší doma po svém, dalším nejčastějším důvodem je nedostatek času.

RODINA

Jak často Vy a Vaše dítě večeříte společně v průběhu typického týdne?

Tabulka č. 33 Odpovědi rodičů

Frekvence společných večeří	
0 krát	16,6%
1-2 krát	20,8%
3-4 krát	31,9%
5-6 krát	18,1%
7 krát	12,5%

Myslíte, že společným večeřením se dozvíte více o tom, co se děje v životě Vašeho dítěte?

Tabulka č. 34 Odpovědi rodičů

Příležitost k popovídání	
Ano	71,2%
Ne	12,3%
Nevečeříme společně	16,6%

16,6 % rodičů se svými dětmi nevečeří. 71,2 % rodičů chápe společné večeře jako možnost popovídat si o tom, co se děje v životě jejich dítěte. Téměř všichni rodiče hodnotí pozitivně své vztahy s dětmi (výborný, velmi dobrý) a uvádějí, že svému dítěti dokáží dobře naslouchat. Se svými dětmi se někdy pohádá 65,8 % rodičů.

Jak často se hádáte se svým dítětem?

Tabulka č. 35 Odpovědi rodičů

Hádky s dítětem	
pořád	1,4%
vcelku často	4,1%
někdy	65,8%
sotva kdy	28,8%

Jak často diskutuješ s rodiči o následujících otázkách (problémech)?

Jak často diskutujete s dítětem o následujících otázkách (problémech)?

Tabulka č. 36 Problémy diskutované mezi rodiči a dětmi (často a vždy)
Odpovědi žáků a rodičů

Diskuze o...	žáci	rodiče	rozdíly
o školním prospěchu	65,8%	95,9%	30,1
o kamarádech	28,8%	47,2%	18,4
o pozdních příchodech domů	30,1%	40,0%	9,9
o oblečení	17,9%	31,5%	13,6
o používání internetu	24,7%	54,8%	30,1
o sledování televize	13,6%	37,0%	23,4
o domácích pracích	49,3%	53,5%	4,2
o tom, že piješ alkohol	4,1%	15,1%	11
o tom, že kouříš	4,1%	15,1%	11
o tom, že kouříš marihuanu	2,8%	13,7%	10,9
o sexuálním chování	10,9%	21,9%	11
o množství utracených peněz	10,9%	38,3%	27,4

Žáci vnímají, že nejčastěji se svými rodiči diskutují o školním prospěchu, domácích pracích a o pozdních příchodech domů. Rodiče považují za nejčastější diskutovaná témata školní prospěch, používání internetu, kamarády dětí a pozdní příchody. Všechny diskutované položky značí vyšší úroveň vnímání diskuze na straně rodičů. V některých případech je procento rodičů, kteří vnímají diskuzi o daném tématu, až o 15 % vyšší než procento dětí (diskuze o: školním prospěchu, kamarádech, používání internetu, sledování televize, množství utracených peněz).

Nejčastěji diskutovanými tématy mezi rodiči a dětmi je školní prospěch. Méně diskutovanými problémy mezi dětmi a rodiči je sexuální chování, užívání tabáku, alkoholu a marihuany.

Jak často děláš některou z těchto aktivit společně se svými rodiči?

Jak často děláte některou z těchto aktivit společně se svým dítětem?

Tabulka č. 37 Společné aktivity rodičů a dětí (často a vždy)
Odpovědi žáků a rodičů

Společné aktivity	žáci	rodiče
obědvání, večeření	56,2%	74,0%
účast na školních akcích	24,7%	32,9%
domácí úkoly	73,9%	38,3%
trávení času během víkendu	53,4%	80,8%
společné dovolené/prázdniny	76,7%	93,2%
telefonuji si s nimi	43,8%	67,1%

Žáci i rodiče se shodují, že společné účasti na školních akcích se věnují nejméně. Častými společnými aktivitami jsou společné dovolené a trávení času během víkendů. Žáci vnímají vyšší aktivitu rodičů při pomoci s domácími úkoly.

Kolik hodin strávíš společnými aktivitami se svými rodiči během běžného dne v týdnu a o víkendu (so + ne)?

Tabulka č. 38 Odpovědi žáků

Společné aktivity s rodiči – den v týdnu	
0-3 hodiny	62%
4-6 hodin	26,8%
více než 6 hodin	11,1%

Tabulka č. 39 Odpovědi žáků

Společné aktivity s rodiči – víkend (so + ne)	
0-3 hodiny	32,4%
4-6 hodin	29,6%
7-9 hodin	12,7%
10-12 hodin	15,5%
13-15 hodin	1,4%
více než 15 hodin	8,5%

V týdnu spolu děti a rodiče tráví nejčastěji 0-3 hodiny, o víkendech tráví více než 38 % dětí společně se svými rodiči 7 a více hodin.

9.2 Souvislosti výchovného stylu rodičů a osobnostních charakteristik dítěte

Zkoumání výchovného stylu rodičů provádíme v rámci pěti faktorů, kterými jsou pozitivní zájem, hostilita, direktivnost, autonomie a nedůslednost každého z rodičů. Osobnostní charakteristiky žáků jsou posuzovány v rámci faktorů, kterými jsou negativní myšlení, přecitlivělost, impulzivita a vyhledávání vzrušení.

Negativní myšlení

S faktorem negativní myšlení korelují faktory hostilita matky, pozitivní zájem matky, direktivnost matky a nedůslednost matky. Souvislost negativního myšlení dítěte a hostility, pozitivního zájmu, direktivnosti a nedůslednosti otce jsme neshledali.

Negativní korelaci ($r = -0,3$) shledáváme mezi pozitivním zájmem matky a negativním myšlením dítěte. Výsledky naznačují, že dítě, které vykazuje vysokou míru negativního myšlení, má s vyšší pravděpodobností matku, která vykazuje nízký pozitivní zájem o dítě.

Proměnná	Označ. korelace jsou významné na hlad. $p < ,05000$			
	Průměry	Sm.odch.	negativní myšlení	pozitivní zájem matky
negativní myšlení	-0,3	1,1	1,0	-0,3
pozitivní zájem matky	0,2	1,1	-0,3	1,0

V souvislosti s negativním myšlením nacházíme kladný asociační vztah ($r = 0,4$) mezi negativním myšlením dítěte a hostilitou matky. Hostilita matky má souvislost s vyšším negativním myšlením žáka.

Proměnná	Označ. korelace jsou významné na hlad. $p < ,05000$			
	Průměry	Sm.odch.	negativní myšlení	hostilita matky
negativní myšlení	-0,3	1,1	1,0	0,4
hostilita matky	-0,1	1,1	0,4	1,0

Z oblasti faktoru negativní myšlení dále shledáváme negativní korelaci mezi negativním myšlením dítěte a direktivností matky ($r = -0,3$). Shledáváme tedy souvislost mezi direktivností matky a negativním myšlením dítěte.

Proměnná	Označ. korelace jsou významné na hlad. $p < ,05000$			
	Průměry	Sm.odch.	negativní myšlení	direktivnost matky
negativní myšlení	-0,3	1,1	1,0	-0,3
direktivnost matky	-0,2	1,1	-0,3	1,0

Dále nacházíme souvislost mezi nedůsledností matky a negativním myšlením dítěte. A to pozitivní korelaci ($r = 0,3$).

Proměnná	Označ. korelace jsou významné na hlad. $p < ,05000$			
	Průměry	Sm.odch.	negativní myšlení	nedůslednost matky
negativní myšlení	-0,3	1,1	1,0	0,3
nedůslednost matky	0,0	0,9	0,3	1,0

Přecitlivělost

Z hlediska faktoru přecitlivělost nacházíme pozitivní korelaci ($r = 0,3$) mezi přecitlivělostí dítěte a direktivností matky. Vyšší míra direktivnosti matky je ve spojitosti s vyšší přecitlivělostí dítěte.

Proměnná	Označ. korelace jsou významné na hlad. $p < ,05000$			
	Průměry	Sm.odch.	direktivnost matky	přecitlivělost
direktivnost matky	-0,2	1,1	1,0	0,3
přecitlivělost	0,0	1,0	0,3	1,0

Impulzivita

Z hlediska faktoru impulzivita nacházíme souvislosti s faktory hostilita matky, nedůslednost matky a hostilita otce a nedůslednost otce.

Pozitivní korelaci ($r = 0,3$) nacházíme mezi impulzivitou dítěte a hostilitou matky, dále mezi impulzivitou a nedůsledností matky ($r = 0,3$).

Proměnná	Označ. korelace jsou významné na hlad. $p < ,05000$			
	Průměry	Sm.odch.	impulzivita	hostilita matky
impulzivita	-0,1	1,0	1,0	0,3
hostilita matky	-0,1	1,1	0,3	1,0

Proměnná	Označ. korelace jsou významné na hlad. $p < ,05000$			
	Průměry	Sm.odch.	impulzivita	nedůslednost matky
impulzivita	-0,1	1,0	1,0	0,3
nedůslednost matky	0,0	0,9	0,3	1,0

Shledáváme také pozitivní vztah ($r = 0,3$) mezi impulzivitou dítěte a hostilitou otce a korelaci ($r = 0,3$) mezi impulzivitou dítěte a nedůsledností otce.

Proměnná	Označ. korelace jsou významné na hlad. $p < ,05000$			
	Průměry	Sm.odch.	impulzivita	hostilita otce
impulzivita	-0,1	1,0	1,0	0,3
hostilita otce	0,2	1,2	0,3	1,0

10 DISKUSE: INTERPRETACE VÝZKUMNÝCH ZJIŠTĚNÍ

Následující kapitola bude věnována shrnutí výsledků výzkumu a jejich uvedení do souvislosti s výsledky dosavadních výzkumů. Výsledky budou diskutovány v souladu s tematickými celky vyplývajícími z dotazníkového šetření.

Z výzkumu EFE vyplývá, že rodiče mají tendenci podceňovat opravdovou spotřebu drog u svých dětí. Rodiče reálněji hodnotí spotřebu drog u vrstevníků svých dětí. Tato zjištění vyplývající z výzkumů vysvětlují, proč se rodiče neúčastní preventivních aktivit, které jsou pro ně realizované, a také obtížnost intervencí v praxi. Z našeho výzkumu vyplynulo, že by se většina dotazovaných rodičů zúčastnila akce zaměřené na prevenci rizikového chování.

V našem výzkumu se potvrdilo, že rodiče podceňují opravdovou spotřebu návykových látek, zejména spotřebu alkoholu. Rodiče jsou v odhadu, zda děti pijí alkohol blíže realitě, pouze v případě, že hodnotí kamarády svých dětí, pokud hodnotí své děti, uvádí většina z nich, že dítě alkohol nepije, i když téměř polovina žáků uvedla, že alkohol s určitou frekvencí pije. Rodiče mají tedy daleko nižší povědomí o tom, že jejich děti a kamarádi jejich dětí pijí alkohol, i když reálněji hodnotí pití alkoholu u kamarádů svých dětí.

Rodiče také nereálně hodnotí místa, kde žáci nejčastěji pijí alkohol. Rodiče si myslí, že děti nejčastěji pijí alkohol na veřejném místě. Malé procento rodičů má povědomí o tom, že by děti mohly alkohol pít doma. Z výsledků našeho výzkumu vyplynulo, že děti nejčastěji pijí alkohol právě doma. Dalším místem, kde žáci pijí alkohol, je domov kamaráda, u nějakého příbuzného a v restauraci. Rodiče hodnotí z hlediska místa, kde by děti mohly pít alkohol, rizikově prostředí mimo domov. Ale neuvědomují si, že děti nejčastěji pijí alkohol v rodinném prostředí.

Jako nejčastější zdroj alkoholu uvádí více než polovina žáků jednoho z rodičů. Většina rodičů si myslí, že jejich děti nejčastěji získávají alkohol od svých kamarádů. Rodinné prostředí jako zdroj alkoholu hodnotí žáci a rodiče velmi odlišně. Žáci rodinné prostředí (rodiče, starší bratr) uvedli jako hlavní zdroj alkoholu. Rodinné prostředí tedy hodnotí žáci jako častý zdroj alkoholu, rodiče nikoli.

Studie EFE uvádí, že poskytování informací a diskuze o drogách nejsou jako prevence užívání drog dostačující. I když zhruba jedna polovina dospívajících hovoří

s rodiči o drogách a jejich rizicích, to, jak na mladé lidi tyto informace zapůsobí, ovlivňuje řada dalších významných faktorů.

Ze zjištění našeho výzkumu vyplývá, že rodiče se domnívají, že se svými dětmi často hovoří o rizicích legálních a nelegálních drog. To ale žáci ve svých výpovědích nepotvrzují, lze se domnívat, že z perspektivy žáků jsou hovory na téma legálních a nelegálních drog nedostačující.

Čtvrtina žáků uvádí, že s nimi rodiče nemluví o pití alkoholu a souvisejících rizicích. Většina rodičů uvedla, že s dětmi o možných rizicích hovoří. Na důvodu nastavení rodinných pravidel ohledně alkoholu, kouření a jiných drog, se většina rodičů shoduje, nastolili je jako prevenci případných problémů.

Ze studie EFE vyplývá, že rodiče mají povědomí o poměrně snadné dostupnosti návykových látek, nepřipouští si, že by se užívání návykových látek mohlo týkat i jejich dětí. Pomíjí faktor, že na chování dětí působí také komunita, ve které se pohybují.

Povědomí rodičů o snadné dostupnosti drog se potvrzuje také v našem výzkumu. Rodiče mají vyšší povědomí o dostupnosti drog zejména v případě konopných drog. A také v odhadu konzumace drog u kamarádů svých dětí jsou blíže realitě.

Výsledky studie EFE vykazují, že častými zmiňovanými tématy, která vyllynula z rozhovorů s rodiči o dospívajících, jsou opakované konflikty a konfrontace. Diskuze s dětmi jsou v období dospívání typické, ale neustále vymezování hranic a pravidel představuje pro rodiče značné úsilí. Studie zjišťovala, o kterých tématech spolu rodiče a děti nejčastěji diskutují, a to na základě odpovědí rodičů a adolescentů. Jako nejčastější důvody k diskusi uvádějí shodně rodiče a děti školní výsledky, mezi dalších pět nejčastějších patří typ přátel, domácí práce, užívání internetu a sledování televize.

Z našeho výzkumu vplynulo, že nejčastěji se svými rodiči děti diskutují o školním prospěchu, domácích pracích a o pozdních příchodech domů. Rodiče považují za nejčastější diskutovaná témata školní prospěch, používání internetu, kamarády dětí a pozdní příchody. Nejčastěji diskutovanými tématy mezi rodiči a dětmi je školní prospěch. Méně diskutovanými problémy mezi dětmi a rodiči je sexuální chování, užívání tabáku, alkoholu a marihuany.

Všechny diskutované položky značí v našem výzkumu vyšší úroveň vnímání diskuze na straně rodičů. V některých případech je procento rodičů, kteří vnímají diskusi o daném tématu, až o patnáct procent vyšší než procento dětí (diskuze: o školním prospěchu, kamarádech, používání internetu, sledování televize, množství utracených peněz). Stejně tak všechny zkoumané položky ze studie EFE vykazují vyšší

úroveň vnímání diskuze na straně rodičů. Dospívající tedy nevnímají konflikty tak intenzivně jako jejich rodiče. Méně diskutovanými problémy mezi rodiči a dětmi jsou sexuální chování a užívání tabáku, alkoholu a marihuany, což potvrzuje shodně i náš výzkum.

Z hlediska používání internetu se žáci nejčastěji věnují aktivitám na sociálních sítích. Někteří z rodičů uvádějí, že sociální sítě používají ke kontrole dětí. Nejčastěji mají rodiče obavy, že děti mohou na internetu navštěvovat zakázané stránky (porno, násilí), existuje zde podle nich riziko zneužití důvěry dítěte cizími lidmi, zvyšuje se riziko závislosti na internetu, přijímání jiného pohledu na svět, děti si mohou prostřednictvím Facebooku hledat nevhodné přátele, děti kvůli internetu nemají jiné zájmy a ohrožuje je závislost na hrách.

Významnou roli ve vztahu rodičů a dospívajících hraje pocit emoční blízkosti a vřelosti rodičů. Kvalita emoční vazby k otci a matce je jedním z významných protektivních faktorů ve vztahu k užívání alkoholu u žáků druhého stupně základních škol (Hemphill et al., 2011, in Čáblová, Miovský, 2012). Naopak špatná kvalita emoční vazby k rodičům může být shledávána jako významný rizikový faktor vzhledem k nárazovému pití u adolescentů (Kuntsche et al. 2006, in Čáblová, Miovský, 2012).

Z hlediska výchovného stylu a osobnostních charakteristik dítěte jsme prokázali souvislosti faktoru negativní myšlení dítěte a faktoru hostilita matky, pozitivní zájem matky, direktivnost matky a nedůslednost matky. S faktorem negativní myšlení korelují faktory hostilita matky, pozitivní zájem matky, direktivnost matky a nedůslednost matky. Souvislost negativního myšlení dítěte a hostility, pozitivního zájmu, direktivnosti a nedůslednosti otce jsme neshledali. Negativní korelaci shledáváme mezi pozitivním zájmem matky a negativním myšlením dítěte. Výsledky naznačují, že dítě, které vykazuje vysokou míru negativního myšlení, má s vyšší pravděpodobností matku, která vykazuje nízký pozitivní zájem o dítě. V souvislosti s negativním myšlením nacházíme kladný asociační vztah mezi negativním myšlením dítěte a hostilitou matky. Hostilita matky má souvislost s vyšším negativním myšlením žáka. Z oblasti faktoru negativní myšlení dále shledáváme negativní korelaci mezi negativním myšlením dítěte a direktivností matky. Shledáváme tedy souvislost mezi direktivností matky a negativním myšlením dítěte. Dále nacházíme souvislost mezi nedůsledností matky a negativním myšlením dítěte.

10.1 Úskalí výzkumu, přínos a doporučení do dalšího výzkumu

V reflexi úskalí provedeného výzkumu se nabízí omezení plynoucí z rozsahu výzkumného souboru. Vzhledem k tomu, že byli cílovou skupinou dotazníkového šetření také rodiče a smyslem výzkumu bylo dotazníky od rodičů spárovat s žákovskými dotazníky, se jevil sběr dat obtížnějším.

Dalším úskalím byl rozsah dotazníku pro žáky, který mapoval rizikové chování, doporučením pro další výzkum je zohlednit časovou náročnost vyplnění.

Východiskem k dalšímu výzkumu mohou být již získaná data a jejich další analýza.

ZÁVĚRY

Výzkum si kladl za cíl zmapovat výskyt rizikového chování žáků a jeho souvislosti. Zjistit povědomí rodičů a postoje k rizikovému chování dětí. Výzkum do jisté míry přispěl k dosavadnímu poznání uvedené problematiky, přičemž přinesl následující zjištění, která jsou členěna do logických tematických celků.

Alkohol

Téměř polovina dotazovaných žáků má zkušenost s pitím alkoholu, pouze 53 % nikdy nepilo alkohol. Většina dotazovaných rodičů nemá povědomí o tom, že jejich dítě pije alkohol. První zkušenost s alkoholem se u žáků objevuje již ve věku 5 a 8 let. Nejvíce žáků poprvé pilo alkohol mezi 10 a 12 lety. V posledním měsíci se opilo přes osm procent žáků, někteří žáci uvádějí, že se opili za poslední měsíc opakovaně. Ani jeden rodič nevěděl, že by za poslední měsíc bylo jeho dítě opilé. Na případnou opilost dítěte by rodiče nejčastěji reagovali vynadáním a potrestáním dítěte. Objevil se i názor rodičů, že by neudělali nic, protože je to normální (v určitém věku dítěte).

Žáci pili v posledním měsíci všechny druhy alkoholu jako je pivo, ovocné pivo, víno, destiláty a alkopops (limonády s vodkou). Někteří žáci pili uvedené z nápojů více než 9 krát za měsíc. Žáci mají tedy přístup ke všem uvedeným druhům alkoholu.

Jako nejčastější zdroj alkoholu uvádí 65 % žáků jednoho z rodičů. Naopak pouze 2,7% rodičů odpovědělo, že by děti získaly alkohol od rodičů. Až 70 % rodičů si myslí, že jejich děti nejčastěji získávají alkohol od svých kamarádů. Ale pouze 27 % označilo za zdroj alkoholu své kamarády. Rodinné prostředí jako zdroj alkoholu hodnotí žáci a rodiče velmi odlišně. Žáci rodinné prostředí (rodiče, starší bratr) uvedli jako zdroj alkoholu v 85% a jejich rodiče pouze v 8,2%. Rodinné prostředí tedy hodnotí žáci jako častý zdroj alkoholu, rodiče nikoli.

Také v otázce, zda mají žáci dovoleno pít alkohol, se výpovědi žáků a rodičů liší, 26% dětí uvedlo, že jim rodiče doma dovolují pít alkohol, na stejnou otázku (občas dovolujeme pít dětem doma alkohol) odpovědělo kladně pouze 10% rodičů, i v tomto případě se pohled žáků a rodičů liší.

Rodiče si myslí, že děti nejčastěji pijí alkohol na veřejném místě (park, ulice) - 63% rodičů, to potvrdilo pouze 23,5% žáků. Pouze 7 % rodičů má povědomí o tom, že by děti mohly alkohol pít doma. I v tomto případě uvádějí žáci nepoměrně vyšší procento, 79 % žáků uvedlo, že pije alkohol právě doma. Dalším místem, kde žáci pijí

alkohol často, je domov kamaráda, u nějakého příbuzného a v hospodě. Rodiče hodnotí z hlediska místa, kde by děti mohly pít alkohol, rizikově prostředí mimo domov, ve skutečnosti žáci pijí alkohol nejčastěji doma, doma u kamaráda a u nějakého příbuzného. Nejmenší procento žáků uvedlo, že pije na veřejném místě, ale toto místo označilo největší procento rodičů.

Většina rodičů zastává názor, že by rodiče neměli dovolovat dětem pít s nimi alkohol. Necelých 14 % rodičů se domnívá, že mohou tímto způsobem naučit pít své děti s rozumem. Polovina žáků uvedla, že jejich kamarádi pijí alkohol, 28,8% rodičů uvedlo, že kamarádi jejich dětí pijí alkohol. Rodiče jsou v odhadu, zda děti pijí alkohol blíže realitě, pouze v případě, že hodnotí kamarády svých dětí, pokud hodnotí své děti, uvedlo 90 % z nich, že dítě alkohol nepije, i když téměř polovina žáků uvedla, že alkohol s určitou frekvencí pijí (viz podrobné výsledky). Rodiče mají tedy daleko nižší povědomí o tom, že jejich děti a kamarádi jejich dětí pijí alkohol, i když reálněji hodnotí pití alkoholu u kamarádů svých dětí.

29 % žáků uvedlo, že jim rodiče dovolují pít alkohol, ale pouze 10 % rodičů to potvrzuje. Pít alkohol mimo domov má podle výpovědí žáků dovoleno 18 % z nich, ale všichni rodiče uvádí, že dětem nedovolují pít alkohol mimo domov. Alkohol, který je doma může podle výpovědí žáků pít 16 % z nich, ale pouze 6 % rodičů uvedlo, že občas dovolují pít dětem alkohol, který mají doma.

26 % žáků vypovědělo, že s nimi rodiče nemluví o pití alkoholu a souvisejících rizicích, což potvrzují pouze 4 % rodičů. Většina rodičů uvedla, že s dětmi o možných rizicích hovoří. Na důvodu nastavení rodinných pravidel ohledně alkoholu, kouření a jiných drog, se většina rodičů shoduje, nastolili je jako prevenci případných problémů.

Kouření

Z celkového počtu rodičů si téměř 95 % z nich domnívá, že jejich dítě nekouří. Z výsledků odpovědí dětí vyplývá, že 8,2 % dětí pravidelně kouří. První zkušenost s kouřením uvedl jeden žák již ve věku 6 let. Ve věku 9-11 let poprvé kouřilo 38 %, stejně tak ve věku 12-14 let. Přes polovinu žáků uvedlo, že jejich kamarádi kouří, pouze 34 % rodičů se domnívá, že kamarádi dětí kouří.

23 % žáků odpovědělo, že s nimi rodiče nemluví o kouření a souvisejících rizicích, což potvrzuje pouze 1 % rodičů. Většina rodičů uvedla, že s dětmi o možných rizicích hovoří. Vyšší procento žáků než rodičů uvádí skutečnost, že s nimi doma rodiče nikdy nemluví o kouření a rizicích s ním spojenými.

Ilegální drogy

Žáci užíli pouze konopné drogy, zkušenost s ostatními drogami (kokain, extáze, amfetaminy, heroin, mefedron) žáci neuvádějí. Konopné drogy užíli 4 žáci, z hlediska věku poprvé ve věku 12 let – 1 žák, poprvé ve věku 13 let – 3 žáci. 95 % žáků odpovědělo, že neužíli žádnou drogu, to samé uvedlo o svých dětech 97 % rodičů. 3 % rodičů uvedlo – ano, nejsem si jistý/á. Mezi údaji od žáků a povědomím rodičů není výrazný rozdíl.

Rodiče uvádějí, že s dětmi často hovoří o drogách a souvisejících rizicích, ale 32 % dětí odpovědělo, že s nimi doma rodiče o drogách nikdy nemluví. 45 % procent rodičů se domnívá, že se svými dětmi hovoří o drogách často, to potvrzuje pouze 17 % jejich dětí. Jako nejvíce dostupné hodnotí shodně rodiče i žáci konopné drogy. Na otázku, jak obtížné by bylo sehnat si konopné drogy, odpovědělo 2% žáků, že celkem snadné a velmi snadné. Ještě vyšší procento rodičů – 34 % má povědomí o snadné dostupnosti právě těchto drog. 15 % žáků uvedlo, že jejich kamarádi užívají drogy. 15 % rodičů uvedlo, že některé děti, které navštěvují školu spolu s jejich dítětem, užíly drogy.

Internet

Více než 20 hodin za týden stráví na internetu 25 % dotazovaných žáků, ale pouze 6 % rodičů uvádí, že o tom ví. Nejčastěji žáci tráví čas na internetu v prostředí sociálních sítí, dále hraním her a stahování muziky, filmů a her.

Největší procento rodičů si myslí, že si nejčastěji děti připravují na internetu práce do školy – 80 % rodičů. Rodiče mají povědomí o tom, že jejich děti hrají na internetu počítačové hry a využívají sociální sítě. Jejich povědomí se ale liší v případě chatů - 52 % žáků uvedlo, že na internetu chatují, pouze 25 % rodičů si tuto možnost uvědomuje.

25 % žáků uvedlo, že jim rodiče stanovili pravidla, jak dlouho mohou být na internetu. Pouze 11 % žáků uvedlo, že jim rodiče kontrolují stránky na internetu, které navštěvují. 75 % rodičů si myslí, že mít internet doma nemůže negativně ovlivnit jejich děti. Monitorovací filtr nebo systém, který by zabránil dětem přístup na určitý typ stránek, používá pouze 17,8% rodičů.

Rodiče, kteří uvedli, že mít internet doma může negativně ovlivnit děti, mají nejčastěji obavy, že děti mohou na internetu navštěvovat zakázané stránky (porno, násilí), existuje zde podle nich riziko zneužití důvěry dítěte cizími lidmi, zvyšuje se

riziko závislosti na internetu, přijímání jiného pohledu na svět, děti si mohou prostřednictvím Facebooku hledat nevhodné přátele, děti kvůli internetu nemají jiné zájmy a ohrožuje je závislost na hrách.

48 % rodičů uvedlo, že mají zavedena pravidla, jakou dobu můžou strávit děti na internetu. 70 % rodičů uvedlo, že dětem kontrolují stránky, které navštěvují.

Ale pouze 25 % žáků potvrzuje, že jim rodiče stanovili pravidla, jak dlouho mohou být na internetu. Pouze 11 % žáků uvedlo, že jim rodiče kontrolují stránky na internetu, které navštěvují. Z hlediska výpovědí o pravidlech na internetu je ze strany rodičů a žáků značný rozdíl, rodiče uvádějí, že dětem pravidla zavedli, ale většina dětí taková pravidla neuvádí. Rozdíl ve výpovědích rodičů a žáků ohledně kontroly stránek je možné interpretovat i tak, že kontrola stránek probíhá bez účasti a vědomí dětí. Nejčastěji se děti na internetu věnují sociálním sítím, 47 % rodičů má vlastní účet na sociální síti. 36 % rodičů využívá sociální síť pro kontrolu svých dětí na internetu. 85 % se na sociální síti přihlašuje pod svým jménem. 56 % rodičů uvedlo, že děti vědí, že je zde rodiče kontrolují, 44 % uvedlo, že jejich děti o kontrole nevědí.

Škola, rodina a volný čas

Nejčastějším problémem dětí ve škole je zapomínání věcí a potíže s udržením pozornosti a plněním školních povinností. Také rodiče uvádějí jako nejčastější problém dětí zapomínání věcí, potíže s udržením pozornosti a plněním školních povinností. Atmosféru školy hodnotí žáci následovně – 29 % žáků nemá radost, že může chodit právě do své školy a 16 % žáků se ve škole necítilo bezpečně.

Většina žáků bude pokračovat ve studiu na střední škole. 29 % již nyní ví, že by chtěli jít studovat vysokou školu. 14 % žáků by chtělo začít podnikat. Na třídní schůzky dochází pravidelně 88 % rodičů. Školní akce zaměřenou na prevenci by se zúčastnilo 69 % rodičů. Rodiče, kteří by se nezúčastnili, raději tato témata řeší doma po svém, dalším nejčastějším důvodem je nedostatek času.

Společné večere chápe 71 % rodičů, kteří s dětmi v týdnu večeří, jako možnost popovídat si s dětmi o tom, co se děje v jejich životě. 17 % rodičů se svými dětmi vůbec nevečeří.

Téměř všichni rodiče hodnotí pozitivně své vztahy s dětmi (výborný, velmi dobrý) a uvádějí, že svému dítěti dokáží dobře naslouchat. Se svými dětmi se někdy pohádá 66 % rodičů. Žáci vnímají, že nejčastěji se svými rodiči diskutují o školním

prospěchu, domácích pracích a o pozdních příchodech domů. Rodiče považují za nejčastější diskutovaná témata školní prospěch, používání internetu, kamarády dětí a pozdní příchody. Všechny diskutované položky značí vyšší úroveň vnímání diskuze na straně rodičů. V některých případech je procento rodičů, kteří vnímají diskuzi o daném tématu, až o 15 % vyšší než procento dětí (diskuze: o školním prospěchu, kamarádech, používání internetu, sledování televize, množství utracených peněz).

Nejčastěji diskutovanými tématy mezi rodiči a dětmi je školní prospěch. Méně diskutovanými problémy mezi dětmi a rodiči je sexuální chování, užívání tabáku, alkoholu a marihuany.

Žáci i rodiče se shodují, že společné účasti na školních akcích se věnují nejméně. Častými společnými aktivitami jsou rodinné dovolené a trávení času během víkendů. Žáci vnímají vyšší aktivitu rodičů při pomoci s domácími úkoly než sami rodiče.

V týdnu spolu děti a rodiče tráví nejčastěji 0-3 hodiny, o víkendech tráví více než 38 % dětí společně se svými rodiči 7 a více hodin.

Souvislosti výchovného stylu rodičů s osobnostními charakteristikami dítěte

S faktorem negativní myšlení korelují faktory hostilita matky, pozitivní zájem matky, direktivnost matky a nedůslednost matky. Souvislost negativního myšlení dítěte a hostility, pozitivního zájmu, direktivnosti a nedůslednosti otce jsme neshledali. Negativní korelaci ($r = -0,3$) shledáváme mezi pozitivním zájmem matky a negativním myšlením dítěte. Výsledky naznačují, že dítě, které vykazuje vysokou míru negativního myšlení, má s vyšší pravděpodobností matku, která vykazuje nízký pozitivní zájem o dítě. V souvislosti s negativním myšlením nacházíme kladný asociační vztah ($r = 0,4$) mezi negativním myšlením dítěte a hostilitou matky. Hostilita matky má souvislost s vyšším negativním myšlením žáka. Z oblasti faktoru negativní myšlení dále shledáváme negativní korelaci mezi negativním myšlením dítěte a direktivností matky ($r = -0,3$). Shledáváme tedy souvislost mezi direktivností matky a negativním myšlením dítěte. Dále nacházíme souvislost mezi nedůsledností matky a negativním myšlením dítěte. A to pozitivní korelaci ($r = 0,3$).

Z hlediska faktoru přecitlivělost nacházíme pozitivní korelaci ($r = 0,3$) mezi přecitlivělostí dítěte a direktivností matky. Vyšší míra direktivnosti matky je ve spojitosti s vyšší přecitlivělostí dítěte.

Z hlediska faktoru impulzivita nacházíme souvislosti s faktory hostilita matky, nedůslednost matky a hostilita otce a nedůslednost otce. Pozitivní korelaci ($r = 0,3$) nacházíme mezi impulzivitou dítěte a hostilitou matky, dále mezi impulzivitou a nedůsledností matky ($r = 0,3$). Shledáváme také pozitivní vztah ($r = 0,3$) mezi impulzivitou dítěte a hostilitou otce a korelaci ($r = 0,3$) mezi impulzivitou dítěte a nedůsledností otce.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

Bártík, P. (2010) Primární prevence rizikového chování ve školství. Praha : Sdružení SCAN.

Butt, T., Kelly G. (2008) The psychology of personal constructs. New York: Palgrave Macmillan.

Becona E., Martínez U., Calafat A., Juan M., Secades Villa R. (2012). Parental styles and drug use., (19) 1

Cakirpaloglu, P. (2012) Úvod do psychologie osobnosti. Praha : Grada.

Čablová, L., Miovský M., (2013) Rizikové a protektivní faktory v rodině, které predikují užívání alkoholu u dětí a dospívajících. Československá psychologie 2013, roč. 57, č. 3, s. 255-270

Dishion, T. J., & McMahon, R.J. (1998) Parental monitoring and the prevention of child and adolescent problem behavior: a conceptual and empirical formulation. Psychol Revue, 61-75.

Dolejš, M., Miovský M., Řehan V. (2012) Testová příručka ke škále osobnostních rysů představujících riziko z hlediska užívání návykových látek: (SURPS - substance use risk profile scale). Praha : Toga

Fontana, D. (2010) Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele. Praha: Portál.

Helus, Z. (2007) Sociální psychologie pro pedagogy. Praha: Grada.

Langmeier, J., Krejčířová D. (2006) Vývojová psychologie. Praha: Grada, 2006.

Matějček, Z. (1983) ADOR: dotazník rodičovského jednání a postojů pro adolescenty. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy.

Miovský, M. Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy. Praha : Togga.

Miovský, M. (2012) Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování. Praha: Togga.

Možný, I. (2008) Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Nakonečný, M. (1999) Sociální psychologie. Praha: Academia.

Příhoda, V. (1967) Ontogeneze lidské psychiky. SPN : Praha.

Vágnerová, M. (2000) Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří. Praha : Portál

Elektronické zdroje:

Posilování rodičovských dovedností v prevenci užívání alkoholu a jiných návykových látek (The EFE project - European Family Empowerment: Improving family skills to prevent alcohol and drug related problems - JLS/DPIP/2008-2/112)

Získáno: 6. 1. 2015 z <http://www.irefrea.eu/index.php?page=8-1-3&foo=EFE+-+European+Family+Empowerment%3A+Improving+family+skills+to+prevent+alcohol+and+drug+related+problems>

Prevence rizikového chování v období dospívání: Postupy spolupráce s rodiči pro odborníky v oblasti prevence.

Získáno: 6. 1. 2015 z: <http://www.irefrea.eu/index.php?page=8-1-3&foo=EFE+-+European+Family+Empowerment%3A+Improving+family+skills+to+prevent+alcohol+and+drug+related+problems>

SOUHRN

Bakalářská diplomová práce se zabývá problematikou výskytu rizikového chování žáků II. stupně základních škol, vzájemnými souvislostmi výchovného stylu rodičů a osobnostních charakteristik žáků. První část práce se zabývá teoretickými východisky všech zkoumaných proměnných, kterými jsou jednotlivé formy rizikového chování žáků, výchovný styl rodičů a osobnostní charakteristiky.

Na základě zjištění plynoucí z dosavadních výzkumů lze říci, že významnou roli v prevenci výskytu rizikového chování u dospívajících hraje jejich rodinné prostředí. Zázemí rodiny a vztah rodičů k dětem může působit jak protektivně, tak rizikově. Dílčími oblastmi, na které se současné studie zaměřují, jsou styl rodičovské výchovy, rodičovská kontrola, kvalita emoční vazby a komunikace v rodině, ale také širší vztahy v komunitě, ve které se pohybují jak rodiče, tak dospívající. Důležitou roli v prevenci rizikového chování hraje také atmosféra a klima školy, která žákům poskytuje nejen vzdělání, ale společně s rodiči se podílí na výchově dítěte. Vzhledem k těmto faktům a s přihlédnutím k důležité roli, kterou rodiče zaujímají v primární prevenci rizikového chování, byl výzkum cílen také na postoje, povědomí a názory rodičů na rizikové chování dětí.

Empirickou část práce reprezentuje kvantitativní výzkum, který byl realizován prostřednictvím baterie dotazníků určených žákům a jejich rodičům. Výzkumná část této práce je zaměřena na zmapování rizikového chování žáků II. stupně. Výzkum si kladl za cíl popsat výskyt rizikového chování žáků v oblastech jako je užívání legálních a nelegálních návykových látek, vztahy v rodinném prostředí žáků, pravidla, která žákům nastolují jejich rodiče, chování žáků v prostředí internetu. Nedílnou součástí výzkumu bylo i zmapování výše uvedených oblastí z pohledu rodičů žáků, zjištění postojů rodičů k rizikovému chování jejich dětí, ozřejmění povědomí rodičů o chování dětí a jejich vrstevníků.

V našem výzkumu se potvrdilo, že rodiče podceňují opravdovou spotřebu návykových látek u svých dětí, zejména spotřebu alkoholu. Rodiče jsou v odhadu, zda děti pijí alkohol blíže realitě, pouze v případě, že hodnotí kamarády svých dětí. Rodiče hodnotí z hlediska místa, kde by děti mohly pít alkohol, rizikově prostředí mimo domov. Ale neuvědomují si, že děti nejčastěji pijí alkohol v rodinném prostředí.

Rodiče se domnívají, že se svými dětmi často hovoří o rizicích legálních a nelegálních drog. To ale žáci ve svých výpovědích nepotvrzují.

Rodiče mají vyšší povědomí o dostupnosti drog zejména v případě konopných drog. A také v odhadu konzumace drog u kamarádů svých dětí jsou blíže realitě. Z našeho výzkumu vyplynulo, že nejčastěji se svými rodiči děti diskutují o školním prospěchu, domácích pracích a o pozdních příchodech domů. Rodiče považují za nejčastější diskutovaná témata školní prospěch, používání internetu, kamarády dětí a pozdní příchody. Nejčastěji diskutovanými tématy mezi rodiči a dětmi je školní prospěch. Méně diskutovanými problémy mezi dětmi a rodiči je sexuální chování, užívání tabáku, alkoholu a marihuany.

Z hlediska používání internetu se žáci nejčastěji věnují aktivitám na sociálních sítích. Někteří z rodičů uvádějí, že sociální síť používají ke kontrole dětí. Nejčastěji mají rodiče obavy, že děti mohou na internetu navštěvovat zakázané stránky (porno, násilí), existuje zde podle nich riziko zneužití důvěry dítěte cizími lidmi, zvyšuje se riziko závislosti na internetu, přijímání jiného pohledu na svět, děti si mohou prostřednictvím Facebooku hledat nevhodné přátele, děti kvůli internetu nemají jiné zájmy a ohrožuje je závislost na hrách.

Získaná data o rodinném prostředí žáků (pravidla v rodině, rodičovská kontrola a společné aktivity dětí a rodičů), o rizikovém chování žáků (užívání nelegálních drog, alkoholu, kouření) budou dále poskytnuta zapojeným školám k praktickému využití.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Formulář zadání bakalářské diplomové práce

Příloha č. 2: Český a cizojazyčný abstrakt diplomové práce

Příloha č. 3: Oslovovací dopis pro rodiče

Příloha č. 1: Zadání bakalářské diplomové práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2012/2013

Studijní program: Psychologie
Forma: Kombinovaná
Obor/komb.: Psychologie (PSYB)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Mgr. POKORNÁ Barbora	Náměstí 1.máje 11, Červené Pečky	F11289

TÉMA ČESKY:

Souvztažnosti výchovného stylu rodičů, osobnostních rysů dítěte a výskytu rizikového chování u žáků na II. stupni základních škol

NÁZEV ANGLICKY:

Context of the educational style of parents child personality features and risk behavior among students in secondary school

VEDOUCÍ PRÁCE:

Mgr. Miroslav Charvát, Ph.D. - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Studentka se ve své práci zaměří na problematiku rizikového chování žáka na druhém stupni ve spojitosti s jeho osobnostními charakteristikami a vlivem rodiny ve vzájemné interakci rodič-dítě.
Za tímto účelem aplikuje na vzorku dvě stě žáků a dvě stě rodičů dotazníky pro rodiče POSIP a žáky SURPS a ADOR a dále ve spolupráci s učiteli bude zaznamenávat další ukazatele rizikového chování (volba metod může být změněna na základě výsledků pilotního testování).
Studentka bude svůj postup práce pravidelně konzultovat s vedoucím práce a při vypracovávání bakalářské práce bude postupovat v následujících krocích:
- provede rešerši relevantní literatury a výzkumů k tématu
- kontaktuje školy, vybere vhodnou cílovou skupinu pro získávání dat
- provede vlastní sběr dat minimálně na 3 školách ve spolupráci s učiteli
- interpretuje svá zjištění, uvede je do kontextu s již publikovanými výzkumy na téma rizikového chování
Všechny výše zvolené body zapracuje do podoby bakalářské práce se všemi náležitostmi podle norem katedry a v případě kvalitního zpracování bude publikovat svá zjištění.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

Dolejš M., (2010). Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů. Olomouc: Univerzita Palackého
Dolejš, M., Miovský, M., Řehan, V. (2012). Testová příručka ke škále osobnostních rysů představujících riziko z hlediska užívání návykových látek. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze
Miovský M., Skácelová, L., Zapletalová, J., Novák, P. (2010). Primární prevence rizikového chování ve školství. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Psychiatrická klinika I. LF a VFN, Centrum Adiktologie
Miovský, M. a kol. (2012) Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování. Praha: Togga.
Vágnerová, M. (2000). Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří (1 ed.). Praha: Portál
Vágnerová M.(2008). Psychopatologie pro pomáhající profese. Portál

Podpis studenta: .....

Datum: .....

Podpis vedoucího práce: .....

Datum: .....

Příloha č. 2: Český a cizojazyčný abstrakt diplomové práce

Abstrakt diplomové práce

Název práce: Souvislosti výchovného stylu rodičů, osobnostních rysů dítěte a výskytu rizikového chování u žáků na II. stupni základních škol

Autor práce: Mgr. Barbora Pokorná

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Charvát, Ph.D

Počet stran a znaků: 72 stran, 102831

Počet příloh: 3

Počet titulů použité literatury: 19

Abstrakt:

Bakalářská diplomová práce se zabývá problematikou výskytu rizikového chování žáků II. stupně základních škol, vzájemnými souvislostmi výchovného stylu rodičů a osobnostních charakteristik žáků. První část práce se zabývá teoretickými východisky všech zkoumaných proměnných, kterými jsou jednotlivé formy rizikového chování žáků, výchovný styl rodičů a osobnostní charakteristiky. Závěr teoretické části uzavírá přehled dosavadních výzkumů a shrnutí východisek pro vlastní empirickou část této práce. Empirickou část práce reprezentuje kvantitativní výzkum, který byl realizován prostřednictvím baterie dotazníků určených žákům a jejich rodičům. Metodu, kterou jsme pro analýzu proměnných použili, byl dotazník Adolescent o rodičích ADOR, Škála osobnostních rysů představující riziko z hlediska užívání návykových látek SURPS, dále dotazníky pro rodiče a žáky, kterými jsme získali a popsali data z rodinného prostředí žáků – pravidla v rodině, rodičovská kontrola a společné aktivity dětí a rodičů. Zanalyzovali jsme a popsali data týkající se kouření žáků, užívání nelegálních drog a alkoholu z perspektivy rodičů a žáků, dále povědomí rodičů o rizikovém chování jejich dětí nejen v realitě, ale také ve virtuálním prostředí – na internetu, v němž se děti pohybují daleko běžněji než jejich rodiče. Práci uzavírá zhodnocení využitelnosti závěrů pro praxi.

Klíčová slova:

rizikové chování, adolescence, výchovný styl rodičů, rodičovská kontrola

Příloha č. 2: Český a cizojazyčný abstrakt diplomové práce

Abstract of thesis

Title: Context of the educational style of parents child personality features and risk behavior among students in secondary school

Author: Mgr. Barbora Pokorná

Supervisor: Mgr. Miroslav Charvát, Ph.D

Number of pages and characters:

Number of appendices:

Number of references

Abstract:

The bachelor thesis deals with issues of presence of pupils' risk behaviour in secondary school, interrelations of parent's educational style nad personality attributes of pupils. The first part of the thesis covers theoretical solutions of all analysed variables which are individual forms of pupils' risk behaviour, educational style of parents and personality attributes. The conclusion of the theoretical part is closed by the overview of existing researches and solutions summaries for the own empirical part of these work. The empirical part is represented by the quatitative research which was carried out through a battery of questionnaires intended for pupils and their parents. The method which was used for the analysis of the variables was the questionnaire Adolescent about parents ADOR, Substance use risk profile scaled SURPS, further questionnaires for parents and pupils through which we got and described data concerning their family environment – rules in the family, parental check and common activities of children and parents. We have analysed and described data concerning smoking of pupils, illegal drugs and alcohol abuse from the parents' and children's perspective, also awareness of parents about risk behaviour not only in reality but also in virtual environment – on the internet where children occur more frequently than their parents. The work is concluded by evaluation of usability of conclusion in practice.

Key words: risk behaviour, adolescence, parents' educational style, parental check

Příloha č. 3: Oslovovací dopis pro rodiče

Vážený a milí rodiče, zákonní zástupci,

obracím se na Vás s prosbou o spolupráci při realizaci výzkumu v rámci bakalářské práce. Studuji 3. ročník obor psychologie na Univerzitě Palackého v Olomouci a pracuji jako pedagog na II. stupni základní školy. Věnuji se práci s dětmi v oblasti prevence rizikového chování žáků. Cílem primární prevence, kterou zajišťuje škola, je podpořit děti ve vlastnostech a schopnostech vypořádat se zdravým způsobem s riziky a problémy, které je mohou v životě potkat (špatné vztahy, agresivita či šikana, drogy a závislosti, rizikové chování apod.) Na předcházení výše zmíněných rizik se také podílí velkou měrou rodina dítěte. Proto je spolupráce školy a rodiny v této oblasti důležitou součástí primární prevence.

Cílem mé výzkumné práce je hledat souvislosti výskytu rizikového chování žáků, získat formou dotazníkového šetření informace od rodičů žáků ohledně možných rizik, názorů a postojů k rizikovému chování dětí. Dále se potřebuji formou dotazníků zeptat samotných žáků na jejich zkušenosti, postoje, vědomosti či pocity ohledně oblastí vztahů v kolektivu a rodině, drog a závislostí, internetu, výskytu rizikového chování ve škole apod. Tato obecná data jsou neméně důležitá také pro školního metodika, který na základě informací ohledně rizikového chování, vytváří minimální preventivní program (MPP). MPP je souborem aktivit, které škola realizuje, aby předcházela dalšímu výskytu rizikového chování, případně předešla jeho negativním dopadům a dalšímu rozvoji. Veškerá získaná data jsou zpracovávána anonymně a bude s nimi bezpečně nakládáno v souladu se zákonnými normami. Obecné výstupy z bakalářské práce budou poskytnuty škole a rodičům pro podporu předcházení rizikového chování dětí.

Na základě výše zmíněných zásad se na Vás obracím s žádostí o vyslovení souhlasu s účastí Vašeho syna, Vaší dcery či svěřence na dotazníkovém šetření.

Tento dopis si ponechte, podepsaný souhlas prosím odstříhnete a odevzdejte (např. prostřednictvím žáků) zpět do školy. V případě dotazů mne neváhejte kontaktovat.

Děkuji za spolupráci!

S pozdravem a přáním pěkného dne

Mgr. Barbora Pokorná
E-mail: bara.pokorna@zscp.cz
Telefon: 321 761 106

Zde odstříhnete. ↑

SOUHLAS ZÁKONNÝCH ZÁSTUPCŮ ŽÁKA

Souhlasím s tím, aby se můj syn / dcera / svěřenec .....* zúčastnil/a dotazníkového šetření v rámci výzkumu souvislostí výskytu rizikového chování u žáků na II. stupni ZŠ, které je realizováno Mgr. Barborou Pokornou v rámci bakalářské práce pod vedením Mgr. Miroslava Charváta, Ph.D (Katedra psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci). Byl/a jsem informován o rozsahu, účelu a cílech tohoto projektu.**

V..... dne .....

.....

* Doplňte jméno a příjmení ** Viz informace v průvodním dopisu